

In Mijn Naam zullen zij boze geesten uitdrijven

Over demonie en bevrijding bij dr. W.C. van Dam

Bachelorproef

Vakgebied: *Praktische theologie*
Hoogleraar: *prof. dr. A. Baars*
Meelezers: *ds. J. Huitema*
ds. L.C. Kraak
prof. dr. M.J. Paul
Student: *Martijn Weststrate, C-jaar*
Datum: *17 september 2008*

'Hiertoe is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken des duivels verbreken zou.'

1 Johannes 3:8b

'Wij mensen kunnen maar twee tegengestelde maar even ernstige vergissingen maken waar het om duivelen gaat: ten eerste door er niet in te geloven, ten tweede door er wel in te geloven en een ongezonde, onmatige belangstelling voor ze te koesteren. Zijzelf hebben de ene vergissing net zo lief als de andere.'

C.S. Lewis

INHOUD

1. INLEIDING.....	6
2. DR. W.C. VAN DAM. ZIJN LEVEN EN ZIJN WERK.....	7
2.1 Zijn levensloop	7
2.2 Zijn persoonlijkheid	8
2.3 De plaats van dr. W.C. van Dam binnen zijn tijd	9
3. PASTORAAT EN ZIELZORG	11
3.1 Definities van zielzorg.....	11
3.2 De Goede Herder	11
3.3 Stromingen in de zielzorg	11
3.3.1 <i>Kerugmatische zielzorg of pastoraat als verkondiging .....</i>	<i>12</i>
3.3.2 <i>Therapeutisch pastoraat of pastorale counseling.....</i>	<i>12</i>
3.3.3 <i>Nouthetische zielzorg .....</i>	<i>12</i>
3.3.4 <i>Charismatische zielzorg .....</i>	<i>13</i>
3.3.5 <i>Politieke zielzorg.....</i>	<i>13</i>
3.3.6 <i>Zielzorg als ontmoeting .....</i>	<i>13</i>
3.3.7 <i>De rooms-katholieke visie op pastoraat.....</i>	<i>13</i>
3.3.8 <i>Pastoraat als vermaan en tucht .....</i>	<i>14</i>
3.3.9 <i>Hermeneutisch pastoraat.....</i>	<i>14</i>
4. DE CHARISMATISCHE ZIELZORG	15
4.1 Algemeen	15
4.2 Van Dam over pastoraat en zielzorg	16
4.3 Kenmerken van de charismatische zielzorg	17
4.3.1 <i>Christocentrisch .....</i>	<i>17</i>
4.3.2 <i>Charismatisch .....</i>	<i>17</i>
4.3.3 <i>Trichotomisch .....</i>	<i>17</i>
4.4 De volmacht	18

4.5 Het pastorale gesprek.....	19
4.6 De handoplegging.....	20
5. DEMONISCHE GEBONDENHEID	21
5.1 Vormen van demonische gebondenheid	21
5.1.1 <i>Demonische plagerijen</i>	21
5.1.2 <i>Demonische gebondenheid</i>	22
5.1.3 <i>Demonische bezetenheid</i>	22
5.2.1 <i>Religieuze kenmerken</i>	23
5.2.2 <i>Lichamelijke kenmerken</i>	23
5.2.3 <i>Psychische kenmerken</i>	23
5.2.4 <i>Parapsychische kenmerken</i>	24
5.3 Oorzaken van demonische gebondenheid.....	24
5.3.1 <i>Het terrein van het occulte</i>	25
5.3.2 <i>Andere deuren</i>	26
5.3.3 <i>Occult belaste voorwerpen</i>	27
5.4 De diagnose van demonische gebondenheid	27
5.4.1 <i>Fouten die gemaakt kunnen worden</i>	27
5.4.2 <i>Het stellen van de diagnose</i>	28
5.4.3 <i>De onderscheiding van geesten in de dienst van bevrijding</i>	28
5.4.4 <i>Kan een christen demonisch gebonden zijn?</i>	29
6. GODDELIJKE BEVRIJDING.....	30
6.1 Wat van Dam eronder verstaat	30
6.2 De voorbereiding op de dienst van bevrijding	30
6.2.1 <i>Schuldbelijdenis en afstand nemen</i>	30
6.2.2 <i>Vereisten aan de zielzorger(s)</i>	31
6.2.3 <i>Teamwork en eenheid</i>	31
6.3 De eigenlijke dienst van bevrijding	32

6.3.1 <i>Het verhoor van de demon</i>	32
6.3.2 <i>Strijd en overwinning</i>	33
6.4 Nazorg in aansluiting op de dienst van bevrijding	36
7. TAAK VOOR DE GEMEENTE VAN CHRISTUS	38
7.1 Preventief	38
7.2 Curatief.....	38
7.3 Alternatief	38
8. CONCLUSIES.....	40
9. SLOTBESCHOUWING	41
10. LITERATUUR	43
BIJLAGE: SLEUTELTEKSTEN	44

1. INLEIDING

Voor u ligt een scriptie over het thema demonie en bevrijding. Een aantal zaken brachten mij ertoe juist over dit thema een bachelorproef te schrijven.

Allereerst gaat het om een actuele thematiek. In een groot gedeelte van kerkelijk Nederland vindt momenteel bezinning plaats rond het thema 'demonie en bevrijding'. In het verlengde daarvan wordt ook in diverse kerkelijke denominaties (opnieuw) nagedacht over een dienst van bevrijding.

Een tweede reden voor dit schrijven vormde een collegeserie Dogmatiek I van prof. dr. J.W. Maris over de 'satan'. Aan het slot van deze reeks werd de persoon van Johann Christoph Blumhardt ter sprake gebracht. Zijn persoon en werk zorgden tijdens de colleges voor veel discussie en dat bracht me ertoe me verder met het thema 'demonie en bevrijding' bezig te houden.

Een andere reden is er een in de gereformeerde theologie zelf of misschien beter gezegd; een ontbreken ervan in deze theologie. Nadat ik me met onderhavig thema bezig ging houden, viel het hiaat van deze thematiek me op in de gereformeerde theologie. Er zijn weinig gereformeerde theologen die zich met dit onderwerp bezig hebben gehouden of bezig houden. Prof. dr. A. Baars gaf tijdens de colleges Spiritualistiek zelf ook al aan dat het onderwerp 'bevrijding' nadere doordenking behoeft in de gereformeerde theologie. Ik ben daarom zelf maar bescheiden begonnen met deze doordenking.

Een laatste en belangrijkste reden om me bezig te houden met 'demonie en bevrijding' ligt in de Schrift zelf. Ik citeer een belangrijke sleuteltekst die me overtuigde dat we het bijbels getuigenis niet zomaar naast ons neer kunnen leggen en dat we daar iets mee moeten: *'Als tekenen zullen deze dingen de gelovigen volgen: in mijn naam zullen zij boze geesten uitdrijven, in nieuwe tongen zullen zij spreken, slangen zullen zij opnemen, en zelfs indien zij iets dodelijks zullen drinken, zal het hun geen schade doen; op zieken zullen zij de handen leggen en zij zullen genezen worden'* (Mc 16:17-18).

Al deze redenen brachten me ertoe een scriptie te schrijven over het onderwerp demonie en bevrijding bij dr. W.C. van Dam. Ik heb voor van Dam gekozen, omdat hij samen met dr. K.J. Kraan in de 20^e eeuw het thema van bevrijding (en genezing) weer op de agenda heeft gezet. De onderzoeksvraag in deze scriptie luidt: ***Wat zijn de opvattingen van de hervormde predikant dr. W.C. van Dam (1926-1994) over demonische gebondenheid en de bevrijding daarvan binnen het kader van zijn 'charismatische zielzorg'?***

Ik begin mijn beschrijvende scriptie met een biografisch deel in hoofdstuk 2. In hoofdstuk 3 zal ik stilstaan bij pastoraat en zielzorg in het algemeen om vervolgens in hoofdstuk 4 uit te komen bij de charismatische zielzorg zoals in het bijzonder van Dam die voorstaat. In de hoofdstukken 5 en 6 zoom ik verder in op een specifiek onderdeel van de charismatische zielzorg, te weten de dienst van bevrijding. In deze hoofdstukken zal ik stilstaan bij de opvattingen van dr. W.C. van Dam over demonie en bevrijding. Ik eindig met van Dams visie voor de gemeente van Christus en haar taak in dezen in hoofdstuk 7, met de conclusie in hoofdstuk 8 en met een slotbeschouwing in hoofdstuk 9. In hoofdstuk 10 heb ik een verantwoording opgenomen van de gebruikte literatuur. Daarachter is nog een bijlage te vinden met enkele belangrijke sleutelteksten.

2. DR. W.C. VAN DAM. ZIJN LEVEN EN ZIJN WERK

2.1 Zijn levensloop

W.C. (Wim) van Dam werd op 29 januari 1926, als oudste in een gezin van drie kinderen, geboren te Leerdam. Al snel verhuisde het gezin naar de Vruchtenbuurt in Den Haag. Zijn vader gaf onder andere Duits op de Heldring Scholengemeenschap. Zijn beide grootouders waren actief lid van de Gemeenschapsbond in Utrecht. Eens vond hij een van zijn grootouders geknield in gebed. Dat heeft een grote indruk op hem gemaakt.¹ Al op jonge leeftijd verslond hij boeken en ook behoorde schrijven tot een van zijn talenten. Na zeven klassen van de lagere school gevolgd te hebben, ging van Dam naar het 's Gravenhaagse Christelijke Gymnasium, waar hij in 1944 zijn diploma behaalde. In het jaar voor zijn examen deed hij belijdenis in de Nederlandse Hervormde Kerk. Tijdens de Hongerwinter van '44-'45 dook hij onder toen in zijn buurt een razzia werd gehouden. In 1945 begon hij met zijn studie theologie. Tijdens deze studie volgde hij ook een jaar lang colleges Parapsychologie.² Op 25 mei 1949 deed hij het kandidaatsexamen, waarna hij kort daarop zijn voorstel deed en werd toegelaten tot de evangeliebediening in de Nederlandse Hervormde Kerk. Van Dam wilde echter de pastorie niet in. Hij vertrok naar Zwitserland en werd godsdienstleraar en internaatsleider te Glion-sur-Montreux op het Prinses Beatrix Lyceum, een Nederlandse kostschool voor astmatische kinderen. Hij kwam daar in aanraking met de Morele Herbewapening, bezocht de conferenties in Caux-sur-Montreux en voelde zich sterk aangesproken door hun vorm van mediteren als een luisteren naar Gods stem tijdens de stille tijd. Toen het Lyceum wegens geldgebrek moest sluiten, heeft hij zich vijf jaar fulltime ingezet voor de Morele Herbewapening. Hij werkte voor deze beweging onder meer onder de mijnwerkers in het Ruhrgebied.³ Na verloop van tijd brak hij echter met deze beweging, omdat hij vond dat ze te weinig christocentrisch waren. Van Dam voelde zich door God geroepen om luchtmachtpredikant te worden. Dat is hij geweest van begin 1955 tot en met 1965. De langste tijd werkte hij op de vliegbasis Gilze-Rijen. Gedurende deze periode leerde van Dam op een vakantie in het Harz-gebergte zijn vrouw Edith kennen met wie hij in 1957 trouwde. Aan het einde van zijn loopbaan als luchtmachtpredikant stelde van Dam zich weer beroepbaar. Hij werd vervolgens beroepen door de Nederlandse Hervormde Kerk te Geldrop en diende deze gemeente van 1962 tot 1970. De jaren in Geldrop waren belangrijk voor zijn ontwikkeling. In 1964 kwam hij op een conferentie van Predikantenbroederschap te Hezenberg voor het eerst in aanraking met de dienst van bevrijding. De Duitse theoloog dr. Kurt E. Koch sprak daar over dit onderwerp en van Dam leerde Koch daar ook persoonlijk kennen.⁴ Door het lezen van een negentiende-eeuws boekje van de

---

¹ Leibbrandt, *Wim van Dam, vriend en leermeester*, 3

² Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 57. Hij schrijft verder over zijn studententijd in dit boek: In mijn eigen studententijd heb ik op geen enkel college iets over dit onderwerp (engelen en demonen) gehoord en ik vermoed, dat dit nu, 45 jaar later, niet anders is. (idem, 8) En verder over het demonische: Vroeger heb ik dat gebied zelf niet gekend. Mijn theologische hoogleraren hebben daar nooit ofte nimmer over gesproken. (idem, 49).

³ Leibbrandt, *Wim van Dam, vriend en leermeester*, 4

⁴ Vgl. Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 18; deze Duitse theoloog opent in 1964 ook mijn ogen voor de realiteit van demonie.

Zuid-Afrikaner Andrew Murray en een artikel van pater A. Rodewyk krijgt van Dam zicht op de vernieuwing door de Geest en zijn gaven. Hij maakte al sinds 1962 een gebedszaak van het verlangen naar meer wijsheid, meer kracht en licht door de ervaring van de Heilige Geest. Eind januari 1965 vindt de doorbraak van de Geest in zijn leven plaats.⁵ Na deze vervulling met de Heilige Geest werd van Dam ook actief betrokken in de dienst van bevrijding. Door een woord van kennis werd voor van Dam in 1965 duidelijk dat een kleptomaan gemeentelid demonisch gebonden was. Na een gebed om bevrijding werd deze gebondenheid in Jezus' Naam verbroken. In 1968 ging van Dam met studieverlof om zich verder te verdiepen in de dienst van bevrijding. In deze periode legde hij de basis voor zijn handboek 'Dämonen und Besessene'⁶. Van september 1970 tot eind 1976 diende van Dam de Nederlandse Hervormd gemeente in Vlaardingen. In 1976 gaf hij te kennen uit het ambt te willen gaan om zich geheel te wijden aan de dienst van genezing en bevrijding. Hij kreeg eervol ontslag en verloor derhalve zijn inkomen. De synode weigerde hem echter de rechten van emerituspredikant te verlenen, omdat ze de dienst van bevrijding niet als officiële kerkelijke dienst erkende. Na een gesprek met prof. Smelik pakte van Dam zijn doctoraal studie op. Hij promoveerde op 31 maart 1977 op zijn dissertatie 'Stanger en Buchman'. In hetzelfde jaar werd hij voor vier jaar aangesteld als studierecretaris bij de Charismatische Werkgemeenschap Nederland (CWN). Van Dam distantieerde zich later van de CWN toen deze homoseksualiteit goed ging keuren. In de jaren zeventig werd hij ook een veel gevraagde spreker voor groepen en conferenties in binnen- en buitenland. Hij heeft met name in Duitsland veel gewerkt en onderwijs gegeven over demonie en bevrijding. In dat land sprak hij ook op televisie over dit onderwerp. Van Dam beschouwde het bevrijden van mensen van demonen en negatieve krachten, in de naam van Jezus en het bloed van het Lam, als een van de charismata geschonken aan de gemeente van Jezus Christus. Deze gave viel onder de werking van krachten (1 Kor 12:10) om mensen van hun gebondenheden te bevrijden.⁷ Tot het laatst van zijn leven bleef van Dam zich actief inzetten voor de dienst van bevrijding. Zo heeft hij in de loop van zijn leven zeer veel mensen thuis ontvangen, had hij in zijn woonplaats Geldrop ook een bevrijdingsteam achter de hand en gaf hij zelfs tot in de jaren negentig nog seminars in Zwitserland. Daar hield hij zich onder meer bezig met het spanningsveld tussen psychiatrie en zielzorg. W.C. Van Dam stierf op 31 juli 1994.

2.2 Zijn persoonlijkheid

Günther Dürrmeier omschrijft W.C. van Dam als een deemoedig man, die zich rustig en kalm aan zijn moeilijke dienst wijdde. Zijn rustige, evenwichtige karakter en zijn theologisch gefundeerde leer, brachten hem waardering in brede kringen van de christenheid, voor zover er bij de betrokkenen tenminste openheid was voor het feit dat satan en zijn machten werkelijk bestaan en dat ook wedergeboren christenen nog demonisch belast of bezet kunnen zijn.⁸ Ook dr. E. Scharrer omschrijft

---

⁵ Hij schrijft: Is dit gebeuren van de Geest duidelijk waarneembaar? Heel vaak is dat inderdaad het geval. Toen na veel eigen gebed de Geest kwam en mij overstroomde, sloegen als het ware golven van liefde en vreugde door mij heen. Zie: Van Dam, *Tussen Geest en antigeest*, 12.

⁶ Het Duitstalige origineel van 'Dämonen, Eruit in Jezus' Naam!'.
Deel 1: Dämonen, Eruit in Jezus' Naam!

⁷ Leibbrandt, *Wim van Dam, vriend en leermeester*, 6

⁸ Vgl. Dürrmeier, *Enige gedachten over de dienst van dr. W.C. van Dam*, 10

van Dam als een deemoedig iemand met een grote mensenliefde en een grote deskundigheid op het gebied van de bevrijdende zielszorg. Scharrer noemt verder de volgende hoofdkenmerken van zijn persoonlijkheid: veel onderweg voor Jezus, om gebonden mensen te helpen en bij te staan; hij getroostte zich veel persoonlijke offers en spaarde geen moeite om, waar het hem maar mogelijk was, met zijn gave van luisteren en helder begrip, de samenhangen tussen levensgeschiedenis en demonische belasting op te sporen en naast het voor hem zeer belangrijke bewaren van de noodzakelijke afstand, toch ook zeer intensieve, hulpgevende relaties aan te gaan.⁹ Weer anderen omschrijven hem als mild, eerlijk, iemand die fouten durfde te erkennen en zich kwetsbaar opstelde¹⁰. Zijn boeken geven het beeld van een gedreven persoon die met kracht opkwam voor de Schrift als Woord van God en de actualiteit van het bijbels spreken inzake demonie en bevrijding. Van Dam was ook oecumenisch gericht. Tijdens zijn predikantschap in Geldrop werd de eerste overeenkomst in Nederland gesloten om samen met de gereformeerden op weg te gaan. Bovendien laten zijn boeken zien dat hij in zijn visie op demonie en bevrijding ook katholieke elementen overnam. J.W. Leibbrandt omschrijft van Dam als een actief persoon, die van studie, maar ook van vakantie en reizen hield. Leibbrandt vervolgt: in het dienen van God onze Vader door Jezus Christus om aldus dienstbaar te zijn aan de mensen heb ik Wim het beste leren kennen.¹¹ In de dienst van bevrijding bleek het grote doorzettingsvermogen van van Dam. Hij was een doorzetter die niet snel opgaf en tot het laatste met mensen streed voor bevrijding. In deze gedrevenheid was hij echter niet dwingend. Hij zei waar het op stond, maar liet mensen in hun vrijheid. Van Dam was radicaal in zijn geloof en altijd heel duidelijk. Hij meed conflicten en wakkerde het vuur niet aan. In zijn denken was hij genuanceerd, gaf altijd twee kanten van de zaak helder en duidelijk weer. Hij sloot geen compromissen met de Bijbel.¹² Van Dam gaf ook aan wanneer hij in aanraking kwam met problemen waar hij geen antwoord op wist. In zulke gevallen probeerde hij anderen in te schakelen of te raadplegen. Hij was gevoelig voor kritiek, maar kon het overgeven aan Jezus Christus.¹³ Hij was soms verdrietig over onbegrip. Van Dam werd daarbij echter niet haatdragend, maar bleef mild.

2.3 De plaats van dr. W.C. van Dam binnen zijn tijd

Onmiskenbaar is in de visie van van Dam op demonie en bevrijding invloed te bespeuren uit Duitsland. Naast de geschriften van ds. Johann Christoph Blumhardt en dr. Kurt E. Koch, de laatste leerde hij ook persoonlijk kennen, leerde van Dam van vader Stanger en Frank Buchman en trok van hen lijnen door naar wat hij later de charismatische zielszorg noemde. Hoewel hij lid bleef van de Hervormde kerk was van Dam zeer oecumenisch ingesteld, lid van de Nederlandse Lucasorde en betrokken bij de beweging van de Charismatische Vernieuwing. In dat kader werkte hij samen met dr. K.J. Kraan aan de Charismatische Basisvorming cursus. Ook het werk dat van Dam deed voor de Charismatische Werkgemeenschap Nederland laat zien dat hij openstond voor meer van de Geest.

---

⁹ Scharrer, *In memoriam W.C. van Dam*, 12

¹⁰ Vgl. Van Dam, *God regeert*, 67-68

¹¹ Leibbrandt, *Wim van Dam, vriend en leermeester*, 7

¹² Bijvoorbeeld op het punt van homoseksualiteit.

¹³ Leibbrandt, *Wim van Dam, vriend en leermeester*, 8

Zijn nadruk op de realiteit van demonie en bevrijding en zijn inzet voor de charismatische zielzorg in het algemeen en de dienst van de bevrijding in het bijzonder brachten sommigen ertoe hem onder de 'bevrijdingstheologen' te scharen.

3. PASTORAAT EN ZIELZORG

3.1 Definities van zielzorg

Wat is zielzorg? Voor we ons verder verdiepen in de 'charismatische zielzorg' is het goed eerst een beeld te krijgen van de diverse definities van en stromingen binnen de zielzorg. Er zijn verschillende definities voor zielzorg of pastoraat. Pastoraat is afgeleid van het woord 'pastor', dat 'herder' betekent. Het gaat in de beoefening van het pastoraat om het geven van herderlijke zorg.¹⁴ Goed pastoraat wordt ook altijd in navolging van de Pastor Bonus, de Goede Herder, beoefend en laat Hem centraal staan. In het pastoraat gaat het erom mensen te helpen in hun noden en vragen. In de eerste plaats betreft deze hulp de relatie tot God. De zorg binnen het pastoraat richt zich op heel de mens onder het gezichtspunt van de relatie tot God, of wel: die van het geloof.¹⁵ Pastoraat is ook breder dan alleen het geestelijk leven. Alle vragen die kunnen spelen op de levensweg die een kind van God heeft te gaan kunnen aan de orde komen. Zielzorg ziet specifiek op de zorg voor de ziel, op dat onderdeel van ons mens-zijn dat in contact kan komen met God. De Bijbelse grondwoorden voor ziel hebben echter ook betrekking op het hele leven. Zielzorg en pastoraat beogen uiteindelijk hetzelfde.

3.2 De Goede Herder

Johannes schetst in hoofdstuk tien van zijn evangelie het beeld van Jezus als de Goede Herder. Hij hoort in het pastoraat centraal te staan en als we van Een kunnen leren in de zielzorg is Hij het. Zijn houding en zijn omgang met mensen horen bepalend te zijn voor onze zielzorg. Op diverse plaatsen lezen we dat Jezus met innerlijke ontferming bewogen was over de schare (Mt 14:14; Mc 6:34). Jezus gaat met elk mens om op een manier die bij hem of haar past. Hij heeft ook oog voor de enkeling (Mc 7:32v), voor de mens die door anderen over het hoofd wordt gezien of genegeerd (Mc 10:46v). Jezus gaat verder aan niemand voorbij. Kenmerkend is ook dat Jezus mensen tot een beslissing dringt. Het gaat erom dat mensen Hem gaan volgen. Jezus dringt mensen niet alleen daartoe tot een beslissing, maar ontmaskert hen tegelijkertijd. Jezus wist als geen ander wat in de mens was (Joh 2:25). Kortom Jezus' houding en zijn omgang met mensen dienen onze zielzorg te bepalen.

3.3 Stromingen in de zielzorg¹⁶

Er zijn verschillende stromingen binnen de zielzorg. Voordat we uitgebreid naar de specifieke vorm van de 'charismatische zielzorg' bij van Dam gaan kijken worden hieronder in het kort de belangrijkste stromingen binnen de zielzorg opgesomd. Deze weergave dient ertoe om de 'charismatische zielzorg' in het brede palet van andere stromingen scherper in beeld te krijgen. Het gaat in al deze stromingen om datgene wat de woordvoerders zien als het beslissende voor de

---

14 Van der Meulen, *Liefdevol oog en open oor*, 9

15 Velema, *Inleiding in de poimeniek*, 8

16 Deze indeling is ontleend aan 'Velema, *Inleiding in de poimeniek*, 28-54' en aangevuld met gegevens uit '*Liefdevol oog en open oor*' onder redactie van van der Meulen.

zielzorg. Dat beslissende heeft alles te maken met de theologische positie die wordt ingenomen. Er bestaat een nauwe samenhang tussen theologie en pastoraat.¹⁷

3.3.1 Kerugmatische zielzorg of pastoraat als verkondiging

In deze stroming binnen het pastoraat staat de prediking van het Woord van God aan de enkele mens centraal. Deze vorm van pastoraat is nauw gelieerd aan de persoon van Karl Barth met diens radicale leer van de openbaring van het Woord van God. Een belangrijke vertegenwoordiger van deze stroming is de praktische theoloog Eduard Thurneysen, die eveneens een goede vriend van Barth was. Drie karakteristieken van de opvatting van Thurneysen: a. Het pastorale gesprek neemt het karakter aan van een strijd om het heil van de ander, b. Er moet en breuk komen tussen wat de mens uit zichzelf weet, wil en verwacht en tussen het Woord, c. Het gesprek moet wijzen op het Woord en daarvan getuigen, tengevolge waarvan er een wending komt, waardoor de mens zijn schuld gaat belijden en het woord van vergeving aanvaardt.¹⁸ Het pastoraat als verkondiging zoals Thurneysen dat voorstaat, is sterk dogmatisch bepaald, legt alle nadruk op God die handelt, werkt en spreekt door zijn Woord en vindt plaats coram Deo.

3.3.2 Therapeutisch pastoraat of pastorale counseling

De voornaamste vertegenwoordiger van deze stroming is Seward Hiltner. Een van zijn kerngedachten is dat geloof, leven en psychologie dynamisch verstaan dienen te worden. Er moet worden gezocht naar een zeker evenwicht binnen de mens en in zijn relatie tot de omgeving. Naast de psychologie moet ook de theologie in deze stroming dynamisch worden verstaan. Achter deze dynamische aspecten speelt Tillich met zijn correlatietheorie een sleutelrol. Naast Tillich onderging Hiltner ook invloed van de psycholoog en psychotherapeut Carl Rogers, die de counselingmethode ten tonele bracht. Hij ontdekte in de psychotherapie het principe van 'learning by doing'. Waar in het kerugmatisch pastoraat het uitgangspunt wordt genomen in het tot ons komende Woord, wordt in het therapeutisch pastoraat het uitgangspunt genomen in het eigene van de mens en zijn gevoelsleven. Geïnspireerd door deze gedachten komt Hiltner vervolgens tot de overtuiging van pastoraal counselen: de pastor helpt de pastorant¹⁹ zichzelf te helpen.

3.3.3 Nouthetische zielzorg

J.E. Adams geldt als een van de grondleggers van de nouthetische zielzorg. Hij vormde zijn visie op het pastoraat in sterke antithese tegen de non-directieve methode van Carl Rogers en tegenover de theorie van de psychoanalyse van Freud. Hij keert zich af van het therapeutisch pastoraat, waar de psychologie de theologie lijkt te overheersen, en komt op voor een 'Bijbels pastoraat'. Voor Adams zijn er eigenlijk maar twee oorzaken van psychische problemen. De eerste is lichamelijke ziekte. De tweede: zonde. De oplossing voor deze problemen ligt in de weg van bekering, zonde belijden en laten.

---

¹⁷ Van der Meulen, *Liefdevol oog en open oor*, 9

¹⁸ Velema, *Inleiding in de poimeniek*, 29

¹⁹ Subject in een pastoraal gesprek. Ook wel confident genoemd.

3.3.4 Charismatische zielzorg

De charismatische zielzorg vindt haar oorsprong bij de Lutherse dominee Johann Christoph Blumhardt. In de strijd rond het gemeentelid Gottlieb Dittus kwam hij tot zijn latere levensmotto 'Jesus ist Sieger'. De overwinning op lijden, genezing en ziekte is een belangrijk thema binnen het charismatisch pastoraat. Bovendien spelen naast inzichten uit de psychotherapie en psychoanalyse de werkingen en gaven van de Geest een centrale rol in deze stroming. In Nederland kreeg dit type pastoraat vertegenwoordigers in de personen van dr. K.J. Kraan en dr. W.C. van Dam. Kraan wordt wel gezien als de grondlegger van dit 'charismatisch pastoraat'. In de charismatische zielzorg speelt de dienst der genezing een belangrijke rol. Deze dienst heeft drie aspecten: 1. Een handelen Gods, present gesteld door de zegen door handoplegging en eventueel zalving, 2. Zielzorg (persoonlijk en in basisgroepen), 3. Gebed.²⁰

3.3.5 Politieke zielzorg

Onder politieke zielzorg wordt die vorm van zielzorg verstaan die nadruk legt op het feit dat mensen en groepen de dupe worden van politieke en economische tegenstellingen in de samenleving. Politieke zielzorg krijgt gestalte door het opkomen voor de armen en onderdrukten en in het doorbreken van machtsstructuren. Binnen de politieke zielzorg nemen de bevrijdingstheologie, de feministische theologie en de materialistische lezing van de Schrift een belangrijke plaats in. Het gaat in deze pastorale stroming om het veranderen en vernieuwen van de wereld door de verandering van structuren, die de oorzaak zijn van de noden van mensen.

3.3.6 Zielzorg als ontmoeting

Deze stroming van pastoraat probeert een brugfunctie te vervullen tussen de kerygmatische zielzorg en de pastorale counseling, tussen de meer theologische en de meer psychologische benadering van de pastorant. De grondslag voor deze stroming is in 1968 gelegd door J. Firet. Hij ziet het pastorale optreden vooral als een agogische situatie. De kern van het pastorale optreden is het martyria, de dienst in het getuigenis van Jezus. Firet benadrukt het komen van God in Zijn Woord als de kern van het pastoraat. De centrale modus van het pastoraat als ontmoeting is de paraklese. Hij omschrijft deze paraklese nader als 'vermaning' en ' vertroosting'. Centraal staat de ontmoeting van God met mensen, het komen van Hem tot de mens via het pastoraat en op de verandering in het geestelijk functioneren van een mens.

3.3.7 De rooms-katholieke visie op pastoraat

Volgens Velema is het niet zo eenvoudig deze vorm van pastoraat te typeren. Het rooms-katholieke pastoraat wordt door Heitink ook wel getypeerd als sacramenteel pastoraat, omdat de heilsbemiddeling niet zozeer via het Woord als wel via het sacrament voltrokken wordt. Zoals in alle vormen van pastoraat ook de theologie meespeelt, zo ook in de rooms-katholieke visie op pastoraat. De sacraments- en boeteleer is duidelijk op de achtergrond aanwezig. De laatste decennia is er ook in rooms-katholieke kringen een verandering te zien in de richting van 'pastorale counseling'.

---

²⁰ Van der Meulen, *Liefdevol oog en open oor*, 14

3.3.8 Pastoraat als vermaan en tucht

Heitink gebruikt deze omschrijving om de klassiek gereformeerde visie op pastoraat te schetsen. Het uitgangspunt van deze visie ligt in de Synode van Dordrecht (1618-1619) en de daarvan afgeleide Kerkorde. W.H. Velema stelt dat het in het pastoraat om meer gaat dan vermaan en tucht. Het gaat erom dat de ambtsdrager voortschrijdend, en terechtwijzend iemand bewerkt.²¹ De verkondiging van de vergeving heeft in deze visie een centrale betekenis voor het pastoraat. Verder gaat het in deze visie van het pastoraat ook om raad en wijsheid, om een verbinding van doctrina en disciplina.

3.3.9 Hermeneutisch pastoraat

In de visie van G. Heitink gaat het in de pastorale zorg om een 'komen tot verstaan'. Hij geeft daarmee een hermeneutisch ontwerp van het pastoraal handelen. Heitink wil op deze manier de tegenstelling tussen het kerugmatisch en het therapeutisch pastoraat overstijgen. De theologie en de psychologie moeten als gelijkwaardige partners met elkaar in gesprek zijn. In een bipolaire verhouding beïnvloeden openbaring en werkelijkheid, geloof en leven elkaar wederzijds.²² Deze wederkerigheid is een van de sleutelwoorden binnen het hermeneutisch pastoraat, waarbij de pastor als vertolker van het Verhaal van God en als vertolker van het verhaal van de pastorant optreedt. Ook de grondlegger van het hermeneutisch pastoraat, Charles V. Gerkin, komt op voor deze narrativiteit. Pastorale zorg speelt zich volgens hem af tussen het verhaal van de christelijke gemeente en haar traditie enerzijds en de bijzondere verhalen van mensen anderzijds.²³

Deze indeling laat zien dat er vele typen van pastoraat of zielzorg zijn. De omschrijving van de betreffende stroming laat meteen al zien wat het belangrijkste aspect is van waaruit men pastoraat bedrijft. We geven hier verder geen beoordeling over deze typen, maar laten slechts de brede waaier van visies zien binnen het pastoraat waarbinnen ook de 'charismatische zielzorg' zijn plaats heeft. Wat deze specifieke vorm van zielzorg bij dr. W.C. van Dam inhoudt gaan we in het volgende hoofdstuk verder bezien.

---

²¹ Velema, *Inleiding in de poimeniek*, 49

²² Van der Meulen, *Liefdevol oog en open oor*, 15

²³ Van der Meulen, *Liefdevol oog en open oor*, 16

4. DE CHARISMATISCHE ZIELZORG

Dr. W.C. van Dam is naast dr. K.J. Kraan een van de grondleggers geweest van het type pastoraat dat 'charismatische zielzorg' genoemd wordt. In het onderstaande willen we kijken wat van Dam onder deze 'charismatische zielzorg' verstaat.

4.1 Algemeen

In het voorwoord van zijn boek 'Zielzorg in de kracht van de Geest' omschrijft hij dit type zielzorg in zeven stellingen die ik hieronder weergeef.

Charismatische zielzorg in zeven stellingen:²⁴

- Charismatische zielzorg is die zorg aan mensen, die uitgaat van het vertrouwen, dat de Heilige Geest bij elk gesprek aanwezig is met zijn gaven (charismata), die gegeven zijn aan de gemeente, waarin zielzorger²⁵ en confident²⁶ mogen wortelen.
- Pneumatherapie²⁷ richt zich op het herstel van de relatie met de Heer, waardoor een heroriëntatie plaatsvindt in de geest van de mens op God en zijn Rijk.
- Van daaruit richt zich de pneumatherapie op de heling van de ziel. Daarmee gaat samen dat pneumatherapie helpt bij het zuiveren van de relaties met God en met medemensen.
- Waar via een trauma of een zonde, speciaal via het in de Schrift verboden contact met het occultisme, machten uit het rijk der duisternis konden binnendringen, bindt de zielzorger de strijd aan met hen en beveelt deze boze geesten in de Naam, dat is de volmacht van Jezus, uit te gaan.
- Door charismatische zielzorg worden zo een aantal ziekmakende factoren verwijderd.
- Charismatische zielzorg kan alleen tot ontwikkeling komen in een gemeente, waar het vertrouwen op het voortgaande werk van de Heilige Geest alle charismata tot openbaring en op hun plaats brengt.

---

²⁴ Van Dam, *Zielzorg in de kracht van de Geest*, 7-9

²⁵ De woorden zielzorger of pastor kunnen beiden gebruikt worden voor degenen die pastorale zorg verlenen. Het hangt er van af of men pastoraat of zielszorg gebruikt als aanduiding voor de zorg aan mensen in het volgen van Jezus.

²⁶ De confident is de mens in nood in het pastorale gesprek en wordt door van Dam zodanig genoemd om het woord 'patiënt' uit de medische en het woord 'cliënt' uit de maatschappelijke werksfeer te vermijden.

²⁷ Pneumatherapie is die vorm van charismatische zielszorg die speciaal heling beoogt. De Heer is de eigenlijke pneumatherapeut, wij mogen Hem ter beschikking staan. Zie: Van Dam, *Zielzorg in de kracht van de Geest*, 7. Ze is pneumatherapie omdat ze het pneuma, de geest van de mens tot leven en tot groei wil brengen, die geest in wie Gods Geest zich verwerkelijken wil. Zie ook: Van Dam, *Tussen Geest en antigeest*, 86

- De nadruk op de herderlijke gemeente is ook daarom zo belangrijk, omdat de zielzorger niet alle charismata heeft. Hij is dus aangewezen op andere leden van het Lichaam van Christus.

4.2 Van Dam over pastoraat en zielzorg

Voordat hij zelf tot een definitie komt van pastoraat gaat van Dam drie belangrijke definities van zielzorg langs. Bij het kerugmatisch pastoraat van Thurneysen²⁸ vraagt hij zich af of laatstgenoemde geen eenzijdige blik heeft op de pastor en de nood van de confident. Bovendien vraagt hij zich af of iedere nood van een mens wel zondenood is. Wel waardeert hij dat bij Thurneysen het hart van het evangelie ook het hart van het pastoraat vormt. De definitie van Hiltner²⁹ waardeert van Dam in beginsel positief. De pastor is een helper en het woord helpen doet sympathiek aan. Toch vraagt hij zich af waar in deze visie de verticale dimensie, de relatie met de Derde, grote Helper blijft. Van Dams kritiek op de definitie van Heitink³⁰ is dat deze te lang is en vooral dat het hart van het evangelie te zwak wordt aangeduid. Verder vindt hij het jammer dat Heitink wel weet dat als basis van elk pastoraat er ook voor onderling pastoraat plaats is, maar dat hij zich in zijn 'Pastoraat en Hulpverlening' alleen beperkt tot het professionele pastoraat. Uit twee van de vorige definities neemt van Dam voor zijn eigen omschrijving het woord 'helpen' over. Verder ruimt hij een centrale plaats in voor de grote Pastor, de Goede Herder, die in alle pastoraat tussen mensen in het middelpunt hoort staan. Zo komt hij zelf tot de volgende omschrijving van zielzorg: *anderen helpen om Jezus te volgen*.³¹ Hij gebruikt de termen zielzorg en pastoraat door elkaar, omdat beide begrippen hun voor- en nadelen hebben. Zielzorg beoogt primair zorg voor de ziel, de psyche van de medemens. Zo beschouwd zou men bij zielzorg kunnen denken aan een christelijke vorm van psychotherapie, als een zorg voor de psyche van de medemens. Zielzorg richt zich echter op een veel ruimer gebied. Naar analogie van de Bijbelse grondwoorden $\nu\pi, n<$ en $\gamma\chi\eta$ heeft het betrekking op de hele mens in alle aspecten van zijn leven. Zielzorg suggereert volgens van Dam dat de zorg aan de medemens nog niet af is. Hij of zij blijft een mens in gebreke die noodsituaties kent en daardoor vaak een stuk zorg nodig heeft. Als een voordeel van de term pastoraat ziet van Dam het bijbelse beeld van de herder dat bovendien naar de Opperherder verwijst. Een nadeel van de term pastoraat is dat het kan suggereren dat het alleen door pastores wordt beoefend. Volgens hem is zielzorg ook een taak van gemeenteleden. Binnen de gemeente van Christus komt hij tot de volgende definitie van zielzorg: *elkaar helpen Jezus te volgen*.³²

---

²⁸ Thurneysen definieert de zielszorg als volgt: 'Verkondiging van vergeving aan de enkeling'.

²⁹ Hiltner ziet als doel van het pastoraat vooral 'anderen helpen om zichzelf te helpen'.

³⁰ De definitie van Heitink: 'Een pastor gaat een helpende relatie aan met mensen om – in het licht van het Evangelie en in verbondenheid met de gemeente van Christus – met hen een weg te zoeken in geloofs- en levensvragen'. Zie: Heitink, *Pastoraat als hulpverlening*, 75v.

³¹ Van Dam, *Zielszorg in de kracht van de Geest*, 13

³² Van Dam, *Zielszorg in de kracht van de Geest*, 14

4.3 Kenmerken van de charismatische zielzorg

Wat is nu het eigene van de charismatische zielzorg zoals van Dam die voor zich ziet? Hij noemt in zijn boek 'Zielzorg in de kracht van de Geest' drie kenmerken.

4.3.1 Christocentrisch

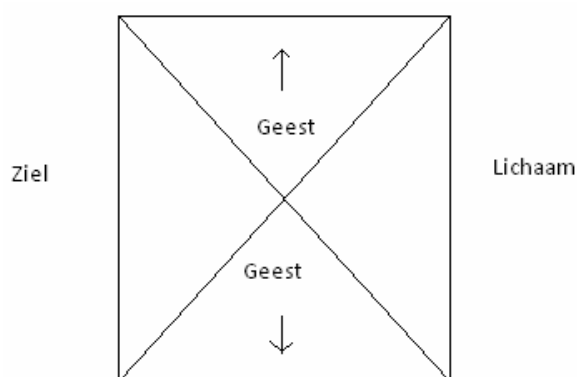
Een eerste kenmerk van charismatische zielzorg of zielzorg in de kracht van de Heilige Geest is dat ze christocentrische zielzorg is. Het gaat in het leven van een christen om het volgen van het Lam. Christenen mogen in zijn voetspoor treden en de weg van de nieuwe schepping gaan, die wordt gekenmerkt door een sterven en opstaan met Christus. De weg van een christen is ook een weg van heiliging en groei. Binnen de gemeente van Christus mogen christenen elkaar helpen het spoor van de Goede Herder te houden. Kortom het gaat in de charismatische zielzorg allereerst en allermeeft om Christus. De Heilige Geest verwijst mensen niet naar zichzelf, ook niet naar Zichzelf, maar naar de Heer.³³ Jezus Christus is zowel de norm als het doel van de zielzorg zoals van Dam die voor ogen heeft.

4.3.2 Charismatisch

Een tweede kenmerk van een zielzorg in de kracht van de Heilige Geest is de overtuiging dat de Geest van Christus zielzorgers wil vervullen en met zijn gaven toerusten, opdat hun dienst vruchtbaar zal zijn. Van Dam komt tot deze overtuiging door te kijken naar de synoptische beschrijving van de dienst van Jezus. Voordat Jezus begint met zijn actieve 'omwandeling op aarde' wordt Hij door Johannes gedoopt in de Jordaan en ontvangt Jezus een bijzondere toerusting van de Heilige Geest. Van Dam stelt dat door deze vervulling God in Jezus' verkondigend spreken en pastoraal handelen reëel aanwezig is. In Handelingen is te zien dat de discipelen, net als Jezus, deze bijzondere toerusting nodig hadden. Van Dam: 'Wanneer Jezus, die van de Vader kwam, deze toerusting nodig had en wanneer de discipelen, die drie jaar lang Jezus gevolgd hadden, deze toerusting behoefden, hoeveel te meer zullen wij deze kracht van omhoog nodig hebben om anderen te helpen Jezus te volgen!'³⁴ Van Dam ziet in deze lijn de geschiedenis in Handelingen 2 ook niet als een eenmalige, maar als een eerstmalige gebeurtenis. Door de toerusting met de Heilige Geest en zijn genadegaven ontvangt de zielzorg een extra dieptedimensie.

4.3.3 Trichotomisch

Een derde kenmerk van een zielzorg in de kracht van de Geest is dat ze oog heeft voor de hele mens. Van Dam komt op voor een

³³ Van Dam, *Zielzorg in de kracht van de Geest*, 14

³⁴ Van Dam, *Zielzorg in de kracht van de Geest*, 15. Zie ook: Van Dam, *Tussen Geest en antigeest*, 8v

trichotomische indeling van de mens in het pastoraat, waarbij geest, ziel en lichaam onderscheiden worden.³⁵ Onder geest verstaat van Dam het ingeschapen vermogen om relaties te hebben met geestelijke, onzichtbare realiteiten, zowel met het rijk van God als het met rijk van de boze. Lichaam en ziel bieden de mens de mogelijkheid tot communicatie met de zichtbare wereld: de natuur en de medemens. Grafisch ziet deze trichotomie er uit zoals hierboven afgebeeld. Het hoofdaccent binnen de zielzorg dient te vallen op de relatie met God, de bovenste driehoek. De menselijke geest kan echter in plaats van op God ook op satan en zijn rijk zijn gericht, de onderste driehoek. Het linkervlak beeldt dat van de ziel van de mens af, het centrum van zijn willen denken en voelen, met zijn kelder van het onbewuste. Het rechtervlak staat symbool voor het lichaam als het ingewikkelde apparaat dat ons leven mogelijk maakt en door de zintuigen voor ons in deze wereld en onze relatie met mensen onmisbaar is.³⁶ Al deze gebieden hangen nauw met elkaar samen en werken in elkaar door. Geloofstwijfel kan gevolgen hebben voor de ziel en het lichaam. Lichamelijke ziekte kan ook doorwerken in het geestelijk leven. Van Dam pleit dan ook voor een zielzorg die niet alleen oog heeft voor het geestelijk leven van de mens, maar een die ziet op de mens in nood in al zijn verbanden. Daarbij kan de pastor ook dankbaar samenwerken met mensen die gespecialiseerd zijn in de zijvelden, te weten de arts, de psychiater en de psycholoog of psychotherapeut. Zo is deze 'bijbels holistische' kijk op de mens het laatste kenmerk van de charismatische zielzorg.³⁷ Daarbij gaat deze zielzorg verder dan een zielzorg van het woord of een van het luisteren. Ze wordt een handelen in het voetspoor van Jezus, een handelen met volmacht, waarbij de mens gaat beantwoorden aan Gods bedoeling met de mens naar geest, ziel en lichaam.³⁸

4.4 De volmacht

Naast bovengenoemde kenmerken zijn nog drie gegevens belangrijk voor de beschrijving van de charismatische zielzorg. Allereerst is dat het handelen met volmacht³⁹. In de Bijbel is sprake van het hebben van volmacht en het optreden met volmacht in de naam van een hogere instantie, ofwel God. Van Dam schrijft dat alleen God absolute volmacht heeft en dat alle draden van volmacht bijeen komen bij Gods troon. Het is God die volmacht verleent. Daarom is alle andere volmacht buiten Hem gestolen. Het rijk van de duisternis bezit namelijk ook volmacht en de satan wordt niet voor niets de overste van de macht van de lucht genoemd.⁴⁰ God heeft echter het machtsbereik van de boze ingeperkt door zijn wil.

In het Nieuwe Testament is te lezen hoe God de Vader aan Jezus bijzondere volmacht verleent. Van Dam zegt dat dit gebeuren plaatsvond bij de doop in de Jordaan, waarbij Gods Geest op de Zoon

---

³⁵ Vgl. 1 Tes 5:23 en Heb 4:12

³⁶ Van Dam, *Zielzorg in de kracht van de Geest*, 19

³⁷ Vgl. Doornenbal, *Mens in drievoud: lichaam, ziel en geest*, 42

³⁸ Van Dam, *Zielzorg in de kracht van de Geest*, 20

³⁹ Vertaling van het Griekse woord *evxousi*, a.

⁴⁰ Ef. 2:2

neerdaalde. Vanaf toen ving zijn 'aardse bediening' aan en ging Hij spreken en handelen met volmacht. Jezus zegt het immers zelf bij zijn hemelvaart *'Mij is gegeven alle macht in de hemel en op de aarde'* (Mt 28:18).

De lijn van volmacht loopt echter via Jezus ook door naar Gods kinderen. God geeft aan allen die Hem aangenomen hebben (vol)macht om kinderen van God te worden. Gods kinderen mogen dus spreken en handelen in de naam en volmacht van Jezus. Deze volmacht zal zich, net als bij Jezus het geval was, vooral ontplooiën nadat Jezus' volgelingen vervuld zijn met de Heilige Geest.⁴¹

Vanuit dit bijbelse grondpatroon trekt van Dam nu een vijftal lijnen:⁴²

- De volmacht in de naam van Jezus, die heel in het bijzonder betrokken lijkt te worden op de strijd tegen de macht van de duisternis, is geen toverspreuk of magische formule.
- Niet iedere christen bezit (meteen) volmacht en er is vaak een groei in volmacht en ervaring.
- De Volmachtschenker moet in het middelpunt staan. Volmacht mag nooit trots maken.
- Bij het geschenk van de volmacht speelt de relatie met God de centrale rol. Geloof, gebed en de volheid van de Geest zijn sleutels tot de volmacht.
- Volmacht is geen constant gegeven. Geloof en gehoorzaamheid aan Jezus en Gods wil blijven belangrijk.⁴³

4.5 Het pastorale gesprek

Ook in de charismatische zielzorg is het pastorale gesprek een van de belangrijkste werkvormen. Een aantal zaken zijn belangrijk om daarbij in het oog te houden. Allereerst is het goed vast te houden aan de basisregel 'mannen aan mannen en vrouwen aan vrouwen'. In bijzondere gevallen kan er uiteraard van deze regel afgeweken worden, maar gewoonlijk zal het pastorale gesprek plaatsvinden met iemand van hetzelfde geslacht en onder vier ogen. Het moet immers tot een vertrouwensrelatie komen tussen pastor en confident. Een tweede aandachtspunt bij het pastorale gesprek is de houding van de pastor. Van Dam pleit voor die van broeder, omdat dit een houding is die ervoor zorgt dat de pastor naast de confident komt te staan. Beiden mogen immers van dezelfde genade leven. Verder pleit van Dam voor liefde en aanvaarding als basisvoorwaarden in het pastorale gesprek. Bovendien moet de pastor zelf een geheelde helper zijn wil hij echt in staat kunnen zijn anderen te helpen.⁴⁴ In het eerste gedeelte van het gesprek zal de pastor vooral luisteren om het probleem helder te krijgen. Het is hierbij belangrijk dat de confident zich begrepen voelt. Tijdens het gesprek onderhoudt de pastor twee lijnen: horizontaal luistert hij naar de confident en verticaal staat

---

⁴¹ Van Dam, *Zielzorg in de kracht van de Geest*, 24

⁴² Vgl. Van Dam, *Zielzorg in de kracht van de geest*, 25-27

⁴³ De discipelen konden de bezeten jongen uit Lucas 9:37v niet genezen, hoewel ze volmacht van Jezus ontvangen hadden in vers 1 van hetzelfde hoofdstuk.

⁴⁴ Vgl. Seamands, *Genezing van beschadigde emoties*, 157-169

hij open voor de leiding van de Heilige Geest. Het belangrijkste komt echter na het gesprek wanneer het tweegesprek tussen pastor en confident een driegesprek wordt waarin de nood van de confident wordt gebracht bij de grote Pastor en de eigenlijke Helper.

4.6 De handoplegging

Een laatste onderdeel dat naast de volmacht en de aard van het pastorale gesprek aandacht behoeft is de handoplegging. Bij het gedeelte over de volmacht viel al een paar keer de woordcombinatie spreken en handelen. Deze twee werkwoorden zijn de inhoud van de zegen. De gezegende is degene over wie goed gesproken wordt.⁴⁵ We zijn geroepen om te zegenen stelt van Dam. Daarin mogen we ook kijken naar God. Het gaat in de Bijbel allereerst om God die zegent. God zegent zijn goede schepping en die zegen is levenswekkend en levensversterkend.⁴⁶ In de zegen is Gods Woord met kracht aanwezig. Er is in de Bijbel een verticaal en een horizontaal zegenen. In deze eerste dimensie zegent God mensen en mensen zegenen of prijzen God. Er wordt echter ook horizontaal gezegend van mens tot mens.⁴⁷ In het Oude Testament lijkt de zegen voorbehouden aan bepaalde personen: aartsvaders, priesters en koningen (of de priester-koning⁴⁸). In het Nieuwe Testament wordt van de Gemeente gezegd dat ze een koninklijk priesterschap is. Jezus maakt de zijnen tot priesters. Dat is uiteindelijk iets voor alle gelovigen. Van Dam maakt vervolgens duidelijk dat vanouds de zegen met handoplegging gepaard ging. Deze handoplegging heeft een drievoudige betekenis: ze is allereerst een 'in beslag nemen', vervolgens een beschermen en ten derde betekent de handoplegging een deel geven, een deel krijgen aan. De handoplegging is het sacramentele gebaar dat het zegenwoord verduidelijkt en bekrachtigt.⁴⁹ In het pastoraat en in de dienst van bevrijding ruimt van Dam een belangrijke plaats in voor de handoplegging. Van Dam: wij hebben de taak zegenende handen uit te steken. Ook nu wil de Heer mensen in nood zegenen.⁵⁰ Hij gebruikt daarvoor, ook in de zielzorg, de zegenende handen van zijn kinderen, opdat mensen bemoediging, heil en heling vinden.

---

⁴⁵ Naar analogie van het Griekse 'eulogèmenos' en in het Latijn 'benedictus'.

⁴⁶ Gn 1:22

⁴⁷ Van Dam, *Zielzorg in de kracht van de Geest*, 38

⁴⁸ Vgl. Genesis 14:18-24; de geschiedenis van Abrams ontmoeting met de priester-koning Melchisedek.

⁴⁹ Het is opvallend dat het begin van Hebr. 6 'een leer van handoplegging' tot het basisonderwijs van de christen rekent...

⁵⁰ Van Dam, *Zielzorg in de kracht van de Geest*, 42

5. DEMONISCHE GEBONDENHEID

5.1 Vormen van demonische gebondenheid

Voordat we de verschillende aspecten van het brede terrein van demonische gebondenheid gaan beschrijven is het goed eerst helder te hebben wat dr. W.C. van Dam precies hieronder verstaat. Hij maakt namelijk een onderscheid in verschillende gradaties van demonische gebondenheid. Aan de hand van de metafoor van de stad onderscheidt hij drie vormen van gebondenheid. Er is sprake van demonische plagerijen als de vijand de stad probeert te omsingelen en van buitenaf de stad beschiet. Wanneer de vijand een bres in de muur geslagen heeft en een paar straten of een stadsdeel heeft bezet, spreekt van Dam van demonische gebondenheid, die al naar de omvang van het veroverde gebied lichter of zwaarder kan zijn.⁵¹ De zwaarste crisissituatie is die wanneer de vijand de hele stad in handen heeft en als het ware op het gemeentehuis zijn bevelen uitdeelt. In deze situatie beheerst hij de vitale centra van de stad en kan op ieder moment ingrijpen in het leven in de stad. In deze laatste toestand spreekt van Dam over demonische bezetenheid.⁵² We zullen hieronder deze drie gradaties⁵³ van demonie nader bekijken.

5.1.1 Demonische plagerijen⁵⁴

Van Dam put uit de kerkgeschiedenis en uit de eigen ervaring als hij de verschijnselen beschrijft die doen denken als het door een onzichtbare hand geslagen worden. Hij spreekt over mensen die 's nachts geplaagd werden door vreemde geluiden of voorwerpen die zonder toedoen van mensen bewogen. In de parapsychologische literatuur wordt dit terrein aangeduid met de naam 'poltergeister'⁵⁵. Van Dam beschrijft dat de invloed hiervan vaak gesignaleerd wordt in ruimtes

---

⁵¹ Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 37

⁵² Van Dam ontwikkelt zijn visie m.i. ook in de loop van de tijd. Schaart hij in zijn boek 'Demonen, Eruit in Jezus' Naam' alle gradaties van demonie nog onder bezetenheid, in zijn boek 'Wezens uit onzichtbare werelden' lijkt deze noemer vervangen te zijn door demonische gebondenheid. Omdat dit laatste boek uit later tijd stamt, hanteer ik ook demonische gebondenheid als 'verzamelbegrip'.

⁵³ Ook de Oude Kerk maakte onderscheid in demonie. Zo onderscheidt Origenes twee soorten demonie: een volledige bezetenheid, waardoor de bezetene niets meer kan verstaan en waarnemen en zich gedraagt als een waanzinnige en een gek, en een gedeeltelijke bezetenheid, waarbij de demon de mens, die weliswaar bij zijn verstand is, boze gedachten inblaast en tot slechte daden verleidt. Ook Augustinus maakt onderscheid tussen bezetenen die helemaal en die gedeeltelijk het werktuig van demonen zijn. Zie: Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 27-36. Zie ook: Paul, *Geestelijke strijd*, 67-89 voor demonie en bevrijding in de oude Kerk.

⁵⁴ De rooms-katholieke theologie spreekt van infestaties.

⁵⁵ Zie ook: Paul, *Occulte machten en bevrijding*, 144 waar de invloed van de klopgeest/poltergeest als volgt omschreven wordt: kloggeluiden, voetstappen, zuchten, breken van glas, verschuiven van meubels en dergelijke verschijnselen in huis, zonder aanwijsbare oorzaak. Spontane manifestaties van de geestenwereld.

waarin occulte praktijken bedreven zijn. Ook de engel des satans die Paulus met vuisten sloeg⁵⁶, schaaft van Dam onder deze categorie van demonische plagerijen.

5.1.2 *Demonische gebondenheid*⁵⁷

Demonische gebondenheid is een zwaardere gradatie van demonie dan demonische plagerijen. Waar bij de laatstgenoemde categorie de tegenstand meestal buiten de persoon in kwestie plaatsvindt, is bij demonische gebondenheid de tegenstand in de persoon zelf aanwezig. Volgens van Dam komt demonische gebondenheid vaker voor dan demonische bezetenheid. Ook duurt de strijd rond een gebondene meestal korter dan die rond een bezetene. Demonische gebondenheid kenmerkt zich vaak door weerstand tegen de naam van Jezus, weerstand tegen het evangelie, maar in mildere vorm dan bij demonische bezetenheid. Soms komen ook lichamelijke symptomen voor. Verschillende typen geesten schaaft van Dam onder de paraplu van demonische gebondenheid. Allereerst noemt hij vrome geesten: mensen met een geest van religieuze huichelarij die vaak gekenmerkt worden door een fanatiek wetticisme en die erg moeilijk te benaderen zijn met het evangelie van Gods genade. Bepaalde dwaalleringen kunnen gebracht worden door mensen die gebonden zijn door een dwaalgeest. Tenslotte heeft van Dam het vermoeden, maar hij zegt het met grote schroom, dat in sommige gevallen van homofilie een psychisch trauma en demonie samen kunnen gaan.⁵⁸

5.1.3 *Demonische bezetenheid*⁵⁹

Demonische bezetenheid is die situatie waarbij de boze, de tegenstander, een stukje van de persoonlijkheid van iemand in beslag genomen heeft. De stad is nu in handen van de vijand. Wanneer de vijand iemand zo bezit, kan hij zijn gedachten de persoon ingeven en deze via diens stembanden uiten. In de Bijbel zien we deze staat van gebondenheid het duidelijkst bij de man die het Legioen had. Duidelijk is te zien dat een ander de controle over zijn leven heeft. De boze geesten kunnen in een dergelijke situatie de stem van hun slachtoffer verdraaien en ook is de inhoud van de gesproken woorden anders dan normaal. Voor van Dam is het spreken van de demon of demonen over zichzelf in de eerste persoon en over zijn/hun prooi in de derde persoon het voornaamste kenmerk van iemand die bezeten is. Een voorbeeld daarvan is te zien bij de bezeten man in land van de Gerasenen.

---

⁵⁶ 2 Kor 12:7v

⁵⁷ Van Dam lijkt een ontwikkeling te maken in zijn denken over demonische gebondenheid. Spreekt hij in zijn eerste boek 'Demonen, Eruit in Jezus' Naam!' nog van drie gradaties van demonische gebondenheid, later heeft hij het vooral over demonische gebondenheid en in een klein aantal gevallen (± 5-10%) over demonische bezetenheid.

⁵⁸ Zie verder: Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 39-42

⁵⁹ De strijd van Johann Christoph Blumhardt rond het gemeentelid Gottlieb Dietus schaaft van Dam onder de categorie bezetenheid. Zie voor meer over Blumhardt: Van Dam, *Fakkeldragers in Gods kerk*, 25-34

5.2 Kenmerken van demonische gebondenheid

5.2.1 Religieuze kenmerken

Een heel duidelijk kenmerk van demonische gebondenheid of demonie is weerstand tegen al wat goddelijk en al wat christelijk is. De weerstand tegen Christus in wie het Rijk van God definitief op aarde binnendrong is vaak overduidelijk.⁶⁰ Duidelijk blijkt ook de weerstand van demonen tegen de gemeenschap met Christus. Deze uit zich doordat de bezetene tegenstand ervaart als hij wil bidden. Van Dam beschrijft ook dat bezetenen vaak een grote weerstand kennen tegen de gemeenschap met Christus zoals die in het bijzonder blijkt in de viering van het Avondmaal. Een andere manier waarop demonen zich manifesteren is door weerstand tegen de gemeente van Christus. Vaak proberen ze hun slachtoffers te weerhouden van de kerkgang. In andere gevallen manifesteren de boze geesten zich juist tijdens de kerkdienst, vooral als de Naam en het bloed van Jezus in Schriftlezing, prediking of liederen worden geëerd.⁶¹ Het blijkt ook dat demonen weerstand kennen tegen godsdienstige voorwerpen. Van Dam stelt het zo: Wat Christus verheerlijkt, pijnigt de demonen!⁶² Een laatste religieuze symptoom bij demonische bezetenheid is dat demonen ook weerstand kennen tegen christenen.⁶³

5.2.2 Lichamelijke kenmerken

Van Dam noemt als lichamelijke symptomen van bezetenheid: sterke lichaamskracht⁶⁴, zintuiglijke storingen zoals stom-, doof-⁶⁵ en blindheid, andere lichamelijke symptomen als opgezwollenheid of abnormale lichaamstemperaturen. Hij wijst er echter nadrukkelijk op dat het gaat om het totaalplaatje van bezetenheid. Men kan niet op basis van lichamelijke symptomen alleen de diagnose bezeten stellen.

5.2.3 Psychische kenmerken

In het Nieuwe Testament zijn onder meer de volgende psychische symptomen van demonie te vinden: woedende opgewondenheid⁶⁶, zelfverwonding en zelfmoordpogingen⁶⁷ en de tweede persoonlijkheid⁶⁸. Daarnaast zegt van Dam op basis van literatuuronderzoek en eigen ervaring in de

---

⁶⁰ Zo ook in Lucas 8:28

⁶¹ Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 20-21

⁶² Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 22

⁶³ Iets dergelijks is te lezen in Handelingen 16:16-17

⁶⁴ Lc 8:29

⁶⁵ Mt 9:32-33

⁶⁶ Mc 1:23; 5:7; 9:18-20

⁶⁷ Mc 5:5; 9:22

⁶⁸ Mc 1:24,34; 3:11; 5:7,9-12; Mt 8:29; Lc 4:34, 41; 8:28; Hnd 16:17; 19:15

dienst van bevrijding dat vaak ook depressiviteit en angst, verslavingen en dwangtoestanden en bijzondere waarnemingen een demonische oorzaak kunnen hebben. Van Dam merkt daarbij op dat bij bezetenheid lichamelijke en psychische storingen samengaan. Vaak blijkt op dit grensvlak bij de bezetene een grote onrust te bestaan. Zelfmoordpogingen gebeuren tegen de wil van de bezetene. Een bezetene leeft niet, maar wordt geleefd. Vaak komen bij de bezetene ook dwanggedachten voor.

5.2.4 Parapsychische kenmerken

Zowel in het Nieuwe Testament⁶⁹ als in de ervaring van de bevrijdingsbediening komen ook zogenaamde parapsychische symptomen bij demonie naar voren. Van Dam noemt bovennatuurlijke kennis, kennis van talen, onverklaarbare geluiden en temperaturen en zelden voorkomende verschijnselen, waarbij bepaalde natuurwetten soms opgeheven lijken te worden.

Uit bovenstaande blijkt dat van Dam verschillende gebieden aanwijst waar symptomen van demonische gebondenheid of bezetenheid waargenomen kunnen worden. Alleen bij bezetenheid komt het echter tot manifestaties of crisistoestanden waarbij de bezetter het bewustzijn van de mens zo gebruiken kan dat hij uit zijn mond spreken en via zenuwen en spieren opereren kan.⁷⁰ Zo gezien is demonische bezetenheid de zwaarste vorm van demonische gebondenheid, hoewel de kenmerken grotendeels overeenkomen.

5.3 Oorzaken van demonische gebondenheid⁷¹

Mensen raken niet zomaar demonisch gebonden. Er is vaak een aanwijsbare oorzaak, waardoor iemand demonisch of occult belast is geraakt. Mensen kunnen bewust of onbewust demonisch belast raken. Vaak zit er een zoektocht achter naar levenszin en levenshouvast en in deze zoektocht gaan mensen zich met dingen bezighouden die God nadrukkelijk in zijn Woord verbiedt⁷². Van Dam onderscheidt meerdere gebieden waardoor mensen demonisch gebonden kunnen raken. Sommigen begeven zich bewust of onbewust in een zoektocht naar het bovennatuurlijke, waardoor ze bewust de deur open zetten voor de boze. Anderen kunnen weer op een andere wijze belast raken.

---

⁶⁹ Vgl. Hnd 16:17

⁷⁰ Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 37

⁷¹ Verduijn ziet in zijn handboek 'Bevrijdingspastoraat' als de belangrijkste oorzaken van demonische gebondenheid: zonde (occulte inmenging, volharding in persoonlijke zonde, zonden van het voorgeslacht en erfelijkheid), trauma's, shocks en vervloekingen.

⁷² Zie: Ex 22:18; Lv 19:26,31; 20:27; Dt 18:10-12; 1 S 28:3vv; 1 K 23:24

5.3.1 Het terrein van het occulte

*Bijzonder weten*⁷³

Het terrein van het bijzonder weten ligt op dat van de paragnosie, de astrologie en dat van de radiësthesie⁷⁴. Paragnosten zijn de waarzeggers van nu, die meer weten dan een ander. Ze komen aan kun kennis door indrukken die ze krijgen van voorwerpen, door concentratie op een kristallenbol of door handlezing. Weer anderen voorzeggen de toekomst aan de hand van speelkaarten of tarotkaarten. De astrologen moeten volgens van Dam ook aan de groep paragnosten worden toegevoegd. Alleen halen zij hun bijzondere kennis niet uit kaarten of voorwerpen, maar uit de sterren of sterrenbeelden. Ze hechten ook grote waarde aan het maken en de betekenis van horoscopen. Tot het terrein van de radiësthesie behoren voorwerpen als de pendel en de wichelroede, waarmee ook bijzondere kennis verkregen kan worden.

Bijzonder contact

Met dit terrein bedoelt van Dam het spiritisme, waarin contact wordt gezocht met de wereld van de gestorvenen. Centraal in het spiritisme staan seances⁷⁵, waarbij mediums zich in trancetoestand begeven en zo voor de omstanders een bijzonder contact met de overledene zoeken. Tijdens de seance spreken stemmen van overledenen uit de mond van het medium. Van Dam beschrijft hoe het spiritisme ook zonder vaste mediums opgang maakt. Een van de bekendste vormen hiervan is het 'glaasje draaien', waarbij ook contact gelegd wordt met de wereld van het verborgene. In de tweede helft van de vorige eeuw ontstond binnen het spiritisme ook een genezingstak. In deze 'spiritual healing'⁷⁶ proberen velen een geestelijke genezing te vinden door geesten.

Bijzondere macht

Op het derde terrein bevinden zich degenen die zich bezig houden met magie of toverij. Er worden zelfs cursussen aangeboden, waar men leren kan hoe magiër of heks te worden.⁷⁷ In de magie gaat het er om met een bijzondere macht bepaalde dingen tot stand te brengen. Er is een onderscheid tussen zwarte en witte magie. In de eerste, die vaak met het satanisme verbonden is, gaat het erom negatieve dingen tot stand te brengen, zoals het ziek maken of doden van dieren of mensen. Ogenscheinlijk lijkt de witte magie positiever. Volgens van Dam gaat het echter om dezelfde pijn en boog, waarin een beroep wordt gedaan op kosmische krachten, heidense goden of godinnen,

---

⁷³ Niet voor niets perkt God zelf dit terrein van het bijzondere weten in Deuteronomium 29:29 al in: De verborgen dingen zijn voor de HERE, onze God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en onze kinderen voor altijd, opdat wij al de woorden dezer wet volbrengen.

⁷⁴ Stralengevoeligheid.

⁷⁵ Bijeenkomsten waarin mensen geesten oproepen. Vgl. 1 S 28

⁷⁶ De Nederlandse spiritiste Jomanda behoort tot deze groep.

⁷⁷ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 41

moeder aarde⁷⁸ of 'een Jezus-figuur'. Tenslotte ligt ook het magnetiseren op het gebied van de bijzondere macht.

Van Dam wijst er, in verband met het occulte, op dat uit de praktijk blijkt dat ook bemoeienis van ouders en grootouders met het occulte bij het nageslacht tot gebondenheid kan leiden.⁷⁹

5.3.2 Andere deuren

Er zijn naast het gebied van het occulte nog andere deuren die een toegang kunnen vormen voor demonische bezetting. Van Dam stelt: er zijn vele mogelijke toegangsdeuren.⁸⁰ Hij noemt eerst een aantal deuren waar mensen zelf geen schuld aan hebben. Vreselijke emotionele of psychische verwonding kan een dergelijke toegangsdeur voor de boze zijn. Mensen kunnen zichzelf zo haten en verwerpen dat een boze macht de wond steeds openbreekt en de zelfverwerping versterkt. Een andere toegangsdeur kan een shock zijn. De diepe paniek die dit bij mensen veroorzaakt, kan voor dermate hevige angst en paniek zorgen dat de satan hier misbruik van maakt. Weer een andere deur voor de boze wordt gevormd door de vloek. Dit kunnen ook familievloeken zijn die van generatie tot generatie, vaak 'onderhuids', doorwoekeren. Van Dam stelt dat vloek en zegen werkzame werkelijkheden zijn. Zegen bouwt op, maar door een vloek kan men onder de invloed komen van een vijandige geest.

Veel vaker gebeurt het echter dat mensen zelf deuren hebben opengezet voor satan en zijn demonen, hoewel het kan zijn dat mensen dit door onwetendheid gedaan hebben. Als eerste deur door schuld ziet van Dam volharding in persoonlijke zonde. Hij benadrukt dat zonde niet altijd tot een demonische binding leidt, dat zonde na belijdenis vergeven wordt en dat men met zonde kan breken. Het bewust vasthouden aan bepaalde boezemzonden kan echter, om met de metafoor van de stad te spreken, ook een bres in de muur opleveren, waar boze geesten dankbaar gebruik van maken. Ook het satanisme vormt een directe toegangspoort voor de boze. Mensen kunnen bewust de deur voor satan openzetten en hun leven, serieus of voor de grap, aan hem wijden. Hypnose vormt nog weer een andere deur. Door hypnose stelt een mens zich niet alleen open voor de hypnotiseur, maar het onderbewustzijn of onbewuste staat ook open voor de krachten waarover de hypnotiseur beschikt. Van Dam stelt dat het bewustzijn normaal gesproken deze krachten tegenhoudt.⁸¹ Door hypnose krijgen deze krachten, door de uitschakeling van het onbewuste, vrij spel. Ook drugs, vooral LSD en andere harddrugs, kunnen een uitschakelende werking hebben op het bewustzijn van de mens. Van Dam: Men lijkt een verruimd bewustzijn te krijgen maar in werkelijkheid opent men zich voor negatieve geesten.⁸² Ook dronkenschap kan voor een situatie zorgen waarin men geconfronteerd

---

⁷⁸ In de New Age beweging ook wel Gaia genoemd. In de Griekse mythologie was Gaia de godin van de aarde en het leven.

⁷⁹ Zie: Van Dam, *Zielszorg in de kracht van de Geest*, 57. Zou 'de ongerechtigheid der vaderen' die God aan de kinderen, het derde en het vierde geslacht bezoekt ook in deze lijn te duiden kunnen zijn? (Ex 20:6)

⁸⁰ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 54

⁸¹ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 55

⁸² Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 56

wordt met negatieve geestelijke wezens en waarin men zichzelf niet meer meester is.⁸³ Weer een andere deur waardoor boze geesten invloed kunnen krijgen op de mens, is die van oosterse meditatie. Men opent zich bij deze en bij Transcendente Meditatie voor goddelijke energie of de algeest, maar men weet niet dat hier een occult terrein betreden wordt. Ook door Yoga en Zenboeddhisme openen mensen zich voor een geestelijk krachtenveld, dat niets met dat van Jezus en van het Koninkrijk van God te maken heeft. Bij Transcendente Meditatie krijgt men een mantra die telkens herhaald dient te worden. Van Dam is hier heel duidelijk over: een mantra is een codewoord voor een hindoe-godheid. Achter deze goden en godinnen gaan boze geesten schuil.⁸⁴

5.3.3 Occult belaste voorwerpen

Volgens van Dam kunnen niet alleen mensen maar soms ook huizen of voorwerpen geïnfecteerd raken. Dit kan gebeuren doordat mensen magisch geladen souvenirs of godenbeelden meenemen naar huis die in hun oorspronkelijke setting een plaats hadden in een tempelcultus. Ook door het beoefenen van occulte praktijken in een huis kunnen boze geesten hun intrek nemen in een huis en de (nieuwe) bewoners ervan storen.⁸⁵ In hoofdstuk 6 zullen we zien hoe van Dam hier verder mee omgaat.

5.4 De diagnose van demonische gebondenheid

Nu we hebben bekeken wat de oorzaken van demonische gebondenheid kunnen zijn, is het tijd om te bezien hoe van Dam de diagnose van demonische gebondenheid stelt. Voordat hij dit beschrijft, wijst hij eerst op enkele fouten die gemaakt kunnen worden bij het stellen van deze diagnose.

5.4.1 Fouten die gemaakt kunnen worden

Het is belangrijk dat de diagnose van demonische gebondenheid goed gesteld wordt. Van Dam wijst op het gebed om wijsheid voorafgaande aan het gesprek. Toch kunnen er ondanks dat fouten gemaakt worden. Van Dam noemt er drie. De eerste is dat de zielzorger in het eerste gesprek met de confident, waar het de bedoeling is om erachter te komen of het probleem op geestelijk, psychisch of lichamelijk gebied ligt, het terrein van het demonische over het hoofd ziet. Een tweede fout die een zielzorger kan maken is dat hij van mening is dat bij een christen geen boze geesten aanwezig kunnen zijn. Hieronder komen we daarop terug. Een derde fout kan een zielzorger maken die weet heeft van het terrein van het demonische, maar in de overdrijving valt. Hij zoekt als het ware achter iedere boom een duivel en is van mening dat alle problemen demonisch van aard zijn. Als er geen demonen aanwezig zijn, kunnen er ook geen demonen uitgedreven worden. Van Dam wijst daarom op het belang van enige kennis van de psychiatrische ziektebeelden. Als het probleem van de confident anders geïdentificeerd kan worden, moet dat gedaan worden. Het kan zijn dat de confident lijdt aan epilepsie, depressie, hysterie of schizofrenie. Omdat de symptomen van deze ziekten overeen kunnen komen met de symptomen van demonische gebondenheid is de gave van onderscheiding van geesten in de dienst van bevrijding erg belangrijk. Soms zal de zielzorger mensen die bij hem

---

⁸³ Zie: Van Dam, *Zielzorg in de kracht van de Geest*, 59

⁸⁴ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 56. Zie ook: Van Dam, *Tussen Geest en antigeest*, 61v.

⁸⁵ Vgl. Paul, *Occulte machten en bevrijding*, 67. Zie ook: Van de Sande, *Handboek voor pastoraat. Deel 2.*, 330.

komen moeten verwijzen naar een psychiater of een psychotherapeut. Niet alle problemen zijn demonisch van aard. Als we dat wel denken geven we het werk van de boze teveel eer en raakt de centraliteit van Jezus buiten onze horizon. Tenslotte is Hij veel machtiger dan de boze!⁸⁶

5.4.2 Het stellen van de diagnose

Van Dam noemt drie wegen om te komen tot het stellen van de diagnose. Allereerst is het belangrijk om te zoeken naar een mogelijke invalspoort. Zonder open deur kunnen demonen niet bij mensen binnendringen. De tweede weg naar de diagnose bewandelt de zielzorger als hij nauwlettend luistert naar de symptomen die iemand heeft. Zoals we hierboven hebben gezien kunnen die liggen op geestelijk, lichamenlijk, psychisch en parapsychisch terrein. Bij dit laatste terrein kunnen mensen na het openen van deuren paranormale vermogens ontvangen. De derde weg van de onderscheiding van geesten kan de zielzorger zelf niet gaan. Deze weg kan alleen door de Heilige Geest geopend worden.

5.4.3 De onderscheiding van geesten in de dienst van bevrijding

De gave van onderscheiding van geesten speelt in de dienst van bevrijding een enorm belangrijke rol.⁸⁷ Voorwaarden voor deze onderscheiding zijn overgave aan God, navolging van Jezus en openheid voor de Heilige Geest. Van Dam is het met Elizabeth Hoekendijk eens dat God door deze gave in staat stelt de aanwezigheid van boze geesten, hun aard en hun aantal te ontdekken. Alleen de Heilige Geest kan deze geheiligde intuïtie tot stand brengen. Jezus had wat dat betreft een volkomen inzicht. Hij wist als geen ander wat er in de mens was. Ook als het gaat om boze geesten. Hij onderscheidde feilloos tussen ziekte en demonische gebondenheid. Bij Paulus is deze geheiligde intuïtie ook te zien in de geschiedenis met de tovenaars Elymas. Vervuld met de Heilige Geest weet Paulus dat Elymas een zoon van de duivel is vol van allerlei list en streken.⁸⁸ Van Dam lijkt deze vervulling met de Heilige Geest ook als noodzakelijk te zien in de dienst van bevrijding. Hij wijst er verder op dat de gave van onderscheiding vaak via andere geestesgaven werkt. Zo kan Gods Geest onze geestelijke ogen openen en door middel van visioenen werken en de aanwezigheid van demonen tonen. God kan ook ons oor openen en door middel van een woord van kennis duidelijk maken of er sprake is van demonische gebondenheid.⁸⁹ Tenslotte is het volgens van Dam ook mogelijk dat de Geest ons reukvermogen inschakelt om demonische aanwezigheid te bespeuren.⁹⁰

---

⁸⁶ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 53

⁸⁷ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 73

⁸⁸ Zie: Hnd 13:6-12

⁸⁹ Van Dam schrijft: 'Mijn werk in de dienst der bevrijding begon in 1965 met een dergelijk woord'.

⁹⁰ Zo ook: Van Dam, *Demonen, Eruit, in Jezus' Naam!*, 96; Van de kluisenaar Antonius in de oude kerk wordt al verteld dat hij bezetenen reeds van verre rook. Het 'ruiken' van demonen doet wat merkwaardig aan. Ik denk dat van Dam bedoelt dat demonische gebondenheid, voor een christen die niet gebonden is, vaak merkbaar is. Je 'voelt' als het ware dat er met de persoon in kwestie meer aan de hand is.

5.4.4 Kan een christen demonisch gebonden zijn?

Velen stellen dat christenen, kinderen van God, niet demonisch gebonden kunnen zijn. Ze citeren dan bijvoorbeeld teksten als Johannes 8:36 *'Wanneer dan de Zoon u vrijgemaakt heeft, zult gij werkelijk vrij zijn'*. Van Dam noemt een aantal redenen waarom hij denkt dat christenen wel demonisch gebonden kunnen zijn. Allereerst meent hij dat de zojuist genoemde tekst niet slaat op de bevrijding van demonen. Hij stelt dat een christen een nieuwe schepping is. Die nieuwe schepping moet echter nog wel groeien. Een mens is een drie-eenheid van geest, ziel en lichaam. Als iemand tot geloof komt heeft Gods Geest woning gemaakt in de geest van die mens. Ziel en lichaam kunnen echter nog niet volledig door Hem gevuld zijn. Een tweede reden waarom christenen volgens van Dam wel degelijk demonisch gebonden kunnen zijn komt uit de Bijbel zelf. In Lucas 13:10-17 is te lezen over een vrouw, nadrukkelijk een *'dochter van Abraham'*⁹¹ genoemd, die de satan al achttien jaar met een geest van zwakheid gebonden had. In Handelingen 5 wordt gezegd van de gelovige Ananias en Saffira dat de satan hun hart had vervuld, doordat ze achterhielden van de opbrengst van de verkoop van hun grond. Van Dam wijst er wel op dat de duivel altijd een opening moet hebben in het leven van een christen. Een derde reden waarom een christen occult belast kan zijn, ligt in het feit dat iemand ook in het verleden demonisch belast kan zijn. Van Dam: nergens vind ik in de Bijbel, dat demonen vanzelf verdwijnen wanneer iemand Jezus als Heer aanneemt. Dat wist ook de oude Kerk. Mensen die uit het heidendom kwamen en heidense goden hadden vereerd, werden op catechisatie herhaaldelijk aan een bevrijdingsgebed onderworpen. Dat gebeurde ook bij hun doop.⁹² Ten vierde wijst hij op de ervaring van werkers in de dienst van de bevrijding die er telkens weer op wijzen dat kinderen van God gebonden kunnen zijn. Ten vijfde merkt hij op dat waar men ontkent dat gelovigen demonisch gebonden kunnen zijn hen vaak met een pastoraal kluitje het riet in stuurt. Als men de echte oorzaak achter de problemen niet onderkend worden mensen nooit echt geholpen. Als laatste merkt van Dam op dat het uiteindelijk gaat om het eren van Jezus. We eren Hem niet als bij gelovigen demonen blijven zitten. We eren Jezus als we hen in zijn Naam alsnog verdrijven!⁹³ Als de demonen blijven, kan namelijk geloofsgroei worden geblokkeerd en een gemeente aan kracht verliezen. Van Dam pleit dan ook voor het uit de weg ruimen van demonische blokkades tot eer van Jezus.

---

⁹¹ Tegenover mensen die stellen 'zoon of dochter van Abraham' betekent nog niet dat iemand echt gelooft, zou ik willen wijzen op de geschiedenis van Zacheüs, waar Jezus zegt: *'Heden is aan dit huis redding geschonken, omdat ook deze een zoon van Abraham is.'* (Lc 19:9) Zoon van Abraham betekent hier stellig gelovige.

⁹² Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 80

⁹³ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 81

6. GODDELIJKE BEVRIJDING

6.1 Wat van Dam eronder verstaat

Van Dam geeft niet direct een korte definitie van goddelijke bevrijding. Wel gebruikt hij bewust de omschrijving 'dienst van bevrijding' om de term exorcisme, die letterlijk bezwering betekent en door de kerkvaders uit heidens taalgebruik is overgenomen, te vermijden.⁹⁴ Hij beschrijft in meerdere boeken het hele proces waarin het eigenlijke moment van de uitdrijving van demonen in de Naam en volmacht van Jezus plaatsvindt. Het gaat in het kort om het buiten de deur zetten van inbrekers in de levens van mensen. Globaal bestaat deze dienst van bevrijding uit de volgende vier fasen, waarvan de eerste reeds in het vorige hoofdstuk is genoemd;⁹⁵

- Het gesprek met de confident
- Het belijden van zonden en het radicaal breken van de occult belaste met occultisme
- De verjaging van de indringers
- De overgave aan de Heer en de vervulling met de Heilige Geest

In het onderstaande willen we, nu we weten wat van Dam verstaat onder demonische gebondenheid, kijken hoe mensen in de Naam van Jezus van deze demonische gebondenheid kunnen worden bevrijd.

6.2 De voorbereiding op de dienst van bevrijding

In hoofdstuk 5 hebben we reeds gezien dat van Dam grote waarde stelt aan het voorbereidende gesprek en het komen tot een juiste diagnose. Alleen als de nood van de confident niet anders geduid kan worden, en alle symptomen wijzen op demonische gebondenheid, komt het tot de dienst van bevrijding.

6.2.1 Schuldbelijdenis en afstand nemen

Wanneer door het pastorale gesprek en eventueel met behulp van een goddelijke openbaring de diagnose demonische belasting gesteld is, is het van belang dat de confident allereerst de eigen zonde voor God belijdt. De pastor heeft als taak te laten zien dat het zich bewust of onbewust inlaten met occulte zaken zonde is. Van Dam stelt dat als de confident weigert deze zonde te belijden de zielzorger niet verder kan gaan.⁹⁶ Is de confident echter bereid de zonde van het openen van een deur naar het rijk van de boze te belijden dan is er vergeving mogelijk. Op deze manier maakt de

---

⁹⁴ Zie: Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 9

⁹⁵ Van Dam is voorzichtig in het noemen van een 'stappenplan'. Ieder mens is uniek en iedere bevrijding is ook uniek. Veel belangrijker dan een vaste volgorde is de leiding van de Heilige Geest. Toch kent hulp die tot bevrijding leidt in het algemeen vier fasen. Zie: Van Dam, *Okkultisme en christelijke geloof*, 109v

⁹⁶ Ik denk dat van Dam hier doelt op volhardende weigering in het belijden van zonden. Als een confident in eerste instantie zijn zonden niet wil belijden, moet de pastor wel verder gaan, al is het maar met woorden van vermaning en in de persoonlijke voorbede.

confident zich los van alles waardoor hij het rebellenrijk macht over zich heeft gegeven.⁹⁷ Op basis van schuldbelijdenis en schuldvergeving die er is in het kruis van Christus is er ook bevrijding mogelijk en wordt de boze de rechtsgrond ontnomen. Dat laatste is erg belangrijk en gebeurt wanneer de confident afstand doet van de satan en alles wat met hem te maken heeft.⁹⁸ Wanneer de confident het niet gewend is zelf hardop te bidden kan de pastor een gebed van vergeving voorzeggen.

6.2.2 Vereisten aan de zielzorger(s)

Als het gaat om de vraag wie mag plaatsnemen in de dienst van bevrijding antwoordt van Dam in de lijn van Marcus 16:17-18 dat iedere gelovige dat in principe mag doen. Alle gelovigen behoren tot het koninklijk priesterschap. Daarom is de dienst van bevrijding niet alleen voorbehouden aan ambtsdragers. Verbondenheid met Jezus, de Heer en Overwinnaar, is een eerste vereiste.⁹⁹ Van Dam wijst op nog iets dat essentieel is: de zielzorger moet weten van de werkelijkheid van het bloed van Jezus en het liefst ook met zijn Geest gedoopt zijn.¹⁰⁰ Het bloed van Jezus is namelijk niet alleen het geheim van onze vergeving en heiliging, maar het biedt in de strijd met de boze ook bescherming en overwinning. Het is echter ook van belang dat de gelovige zich tot deze taak door de Heer geleid weet. Van Dam suggereert dat God mensen met een zwak zenuwstelsel niet op dit terrein zal brengen. Hij vervolgt: de bereidheid om Jezus' opdrachten uit te voeren is van beslissende betekenis.¹⁰¹ Het gaat immers om de eer van God! Op deze bereidheid geeft God zijn volmacht en stort Hij zijn Geest uit. De volheid van de Geest en de openheid voor zijn gaven zijn erg belangrijk in de dienst van bevrijding. Een christen in de bevrijdingsbediening kan niet zonder deze kracht van omhoog. Van Dam benadrukt het belang van het dragen van de geestelijke wapenrusting uit Efeziërs 6. Een zielzorger in de dienst van bevrijding kan zich geen gaten in deze beschermende wapenrusting permitteren. Concreet betekent dit dat hij geen onbeleden zonden mag hebben, omdat deze een reden voor de boze kunnen zijn hem aan te klagen.

6.2.3 Teamwork en eenheid

Van Dam pleit ervoor dat de dienst van bevrijding de zaak van een team dient te zijn. Hij voegt daar aan toe dat ook Jezus zijn discipelen er twee aan twee op uit zond met de opdracht boze geesten uit te drijven. Het werken in een team is dus bijbels en heeft ook voordelen boven het handelen alleen¹⁰². In een team kan men beter fouten vermijden. In een team zijn er ook meer geestesgaven aanwezig. Bovendien is men in teamverband beter in staat de confident vast te houden als een boze

---

⁹⁷ Van Dam, *Zielszorg in de kracht van de Geest*, 64

⁹⁸ Zie: Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 83v. Dit gebruik heeft oude papieren. Zie ook: Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 101

⁹⁹ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 84

¹⁰⁰ Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 89

¹⁰¹ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 85

¹⁰² Corrie ten Boom schrijft daarover: 'De een kan bidden terwijl de ander demonen verdrijft'. Zie haar 'Verslagen vijanden', 23

geest zich nadrukkelijk manifesteert en in de confident grote lichaamskracht ontwikkelt. Hoewel van Dam een voorstander is van teamwork, wijst hij het werken alleen niet af. De Heer is immers de grote Overwinnaar en ook de zielzorger alleen is met Hem in de meerderheid. Een ander belangrijk aandachtspunt is dat van de eenheid binnen het bevrijdingsteam. Wanneer er binnen het team geen eenheid is en er onderlinge spanningen en verwijten zijn hoe kan men dan degene die altijd verdeeldheid zaait weerstaan?! Van Dam is er dan ook voorstander van om zich als team op de bevrijdingsbediening voor te bereiden. Men kan dit doen door gebed, vasten¹⁰³, zingen en/of het vieren van het Avondmaal¹⁰⁴. De duivel weet dat Hij sinds Golgotha een verslagen vijand is en hij is voor niets zo bang als voor het bloed van het Lam¹⁰⁵. Van Dam zegt dat het reinigen van het huis van de hulpzoekende soms ook kan horen tot de voorbereidende stappen. Een huis dat door boze geesten besmet is, dient geestelijk gereinigd te worden. Besmette voorwerpen kunnen het best worden vernietigd.¹⁰⁶ Tenslotte zal een gebed om bescherming en leiding van de Heer in elk geval aan elke bevrijdingsstrijd vooraf gaan.¹⁰⁷

6.3 De eigenlijke dienst van bevrijding

6.3.1 Het verhoor van de demon¹⁰⁸

Van Dam wijst op de mogelijkheid en het risico van het verhoor van demonen, wanneer deze in crisistoestand spreken door de mond van de bezetene. Hij fundeert dit naast de ervaringen van andere zielzorgers vooral op de geschiedenis van de bezetene uit het land van de Gerasenen. Het verhoor van de demon is een mogelijkheid wanneer een bezetene in een crisistoestand komt. Van Dam benadrukt dat het niet gaat om een gesprek, maar om een verhoor, waarbij de zielzorger de rol van politiemans of rechter heeft. Het verhoor moet ook niet langer duren dan strikt noodzakelijk is. Van Dam beveelt aan te beginnen met onschuldige vragen naar tijd van binnenkomst, rang en de naam van de demon. Hij wijst er echter op dat men bij een dergelijk verhoor op verschillende punten moet letten. Allereerst zegt de Schrift ons dat demonen leugengeesten zijn. Vaak geven demonen dan ook verkeerde aantallen en namen op, hoewel Jezus zelf hen soms de opdracht geeft de waarheid te spreken. Ten tweede moet een zielzorger er op bedacht zijn dat boze geesten hun uitdrijving proberen uit te stellen en de zielzorger proberen afleiden door bijvoorbeeld met hem in debat te gaan. Uit de ervaringen van Blumhardt rond demonie en bevrijding concludeert van Dam dat het geen zin heeft te proberen demonen te bekeren. Ten vierde wijst van Dam erop dat het

---

¹⁰³ Vgl. Mt 17:21

¹⁰⁴ Vgl. Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 90

¹⁰⁵ Zie: Openbaring 12:11a 'En zij hebben hem overwonnen door het bloed van het Lam...!'

¹⁰⁶ Van Dam, *Zielszorg in de kracht van de Geest*, 62

¹⁰⁷ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 86

¹⁰⁸ Van Dam is op dit punt ook beïnvloed door dr. K. E. Koch. Hij verschuift wel in zijn visie op het verhoor van een demon. Later merkt hij in zijn boek 'Doden sterven niet' op: 'Omdat wij steeds skeptischer zijn geworden, wat uitlatingen van demonen betreft, zullen we deze in het vervolg (van zijn boek) niet gebruiken.'

verhoor niet te lang moet duren, omdat de demon versterkingen kan halen. Bovendien moet de zielzorger erop bedacht zijn dat er meerdere boze geesten in een bezetene aanwezig kunnen zijn. Kortom het verhoor van de demon is niet zonder risico's. Vragen die van Dam stelt tijdens een verhoor zijn vragen naar aantal, rang en namen. De vraag naar het aantal kan zinvol zijn omdat er vaak sprake is van een bezetting door meerdere boze geesten. De vraag naar de rang is van belang, omdat de demonenwereld is ingedeeld in rangen en standen. De duivel, Beëlzebub, is de opperbevelhebber van de demonen. Ook onder demonen blijken er rangen en standen te zijn¹⁰⁹ en het is belangrijk om de bevelvoerende demon aan het verhoor te onderwerpen. De vraag naar de naam is zinvol, omdat de naam vaak het karakter en de specialiteit van de demon uitdrukt en dus ook de aard van de bezetenheid. Van Dam vervolgt: wie de naam van de vijand kent heeft macht over hem, want naam en wezen zijn verstrengeld.¹¹⁰ Naast eerdergenoemde vragen noemt van Dam ook de vraag naar de oorzaak van bezetenheid. Oorzaken van bezetenheid die door demonen zelf genoemd kunnen worden zijn: zonden, geloofsafval, vervloeking, verdrag met de satan, occultisme en een kwetsbaarheid in de natuurlijke verdedigingslinie van een mens¹¹¹. Een laatste vraag die in het verhoor gesteld kan worden is die naar het einde van de bezetenheid. Van Dam is hier echter terughoudend in, omdat volgens hem de zielzorger zo het risico loopt het initiatief uit handen te geven. De demon heeft immers zelf niet te beslissen over het tijdstip van zijn vertrek. Er is er maar Een Sterkere die de sterke bindt en zeggenschap heeft over het tijdstip dat deze zijn prooi moet loslaten. Van Dam besluit met te stellen dat demonen theologische uitspraken kunnen doen. We vinden daar voorbeelden van in het Nieuwe Testament.¹¹² Theologische uitspraken van demonen hebben echter alleen waarde voor zover ze overeenkomen met het getuigenis van de Schrift. Demonen blijven naar hun aard leugengeesten, maar soms moeten ze op gezag van Jezus zelf de waarheid spreken.

6.3.2 Strijd en overwinning

In de Naam van Jezus

Na het gesprek met de confident, diens schuldbelijdenis en afstand doen van de boze en het eventuele verhoor van een demon, kan de strijd beginnen. Van Dam heeft de gewoonte de confident de hand op te leggen¹¹³, omdat deze handoplegging de bevrijdende en zegenende hand van de Heer vertegenwoordigt. Het gaat om de naam van Jezus die door zijn kruis en

---

¹⁰⁹ Vgl. Lc 11:26

¹¹⁰ Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 109

¹¹¹ Zie: Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 116

¹¹² Vgl. Mt 8:29; Lc 8:31; Hnd 16:17; Jak 2:19

¹¹³ 'Sommigen waarschuwen hier tegen (o.a. Corrie ten Boom) en menen dat de vijand via onze hand op ons zou overspringen. Maar dat is niet mogelijk. Daarvoor zou er een opening in onze wapenrusting aanwezig moeten zijn.' Van Dam in: *Wezens uit onzichtbare werelden*, 86

opstanding het rijk der duisternis principieel heeft overwonnen.¹¹⁴ Vervolgens is het van belang te zeggen waar de vijand heen moet gaan. Het is niet de bedoeling dat de verdreven boze geest bij een ander intrek neemt. Daarom stuurt van Dam de vijand daarheen waar Jezus hem wil hebben¹¹⁵ of naar de afgrond¹¹⁶. Het bevel aan de boze om te vertrekken kan gewoon rustig geschieden. Zielzorgers hoeven niet te schreeuwen. De kracht ligt niet in het volume of de decibels van het gesproken woord, maar in de volmacht die de Heer geeft.

Drie reacties

Na het uitspreken van het bevel komen grofweg drie reacties voor. Het kan voorkomen dat er ogenschijnlijk niets gebeurt. Dat betekent volgens van Dam nog echter niet dat er werkelijk niets gebeurd is. Zijn eerste ervaring op het gebied van bevrijding begon in 1965 op een dergelijke manier. Een boze geest die een meisje uit zijn gemeente plaagde met kleptomanie vertrok onmerkbaar na een bevel in de naam van Jezus. Naderhand bleek het meisje, dat jaren tevergeefs hulp had gezocht in de psychiatrie en in de gewone pastorale hulp, volledig bevrijd te zijn. Een tweede groep reacties wordt gevormd doordat er uiterlijk wel iets gebeurt, nadat het bevel om uit te gaan is uitgesproken. Er kan iets voelbaar zijn tijdens de handoplegging, het lichaam kan bewegen en er is sprake van een manifestatie van de boze en van tegenstand. In een dergelijke situatie wordt de dienst van bevrijding voortgezet, totdat de tegenstand definitief is gebroken en de vijand het lichaam merkbaar heeft verlaten. Bij de derde groep, waarbij het gaat het om de zwaarste gevallen, spreekt van Dam van bezetenheid. In de eerste groepen is er sprake van demonische gebondenheid en heeft de vijand een gedeelte van de stad in handen. Bij de derde groep heeft de vijand, om weer de metafoor van de stad te gebruiken, de hele stad in handen. Bij deze groep kan de boze wanneer hij wil het bewustzijn van zijn prooi uitschakelen en hem in een soort trance-toestand brengen.¹¹⁷ Dit soort manifesteren van de boze komt vooral tijdens de dienst van bevrijding voor. Als de boze zo bezit van iemand heeft genomen, gebruikt hij in feite deze persoon als instrument. Hij kan de stem van de persoon in kwestie gebruiken om zo zijn gedachten te uiten. Het opvallendst hierbij is dat de boze geest over zichzelf spreekt in de eerste persoon en over diens slachtoffer in de derde persoon. Het eerder beschreven verhoor van een demon kan volgens van Dam in deze directe confrontatie met de vijand in geval van bezetenheid zinvol zijn. Hij voegt er echter meteen aan toe: een verder discussie met de demon is niet aan te raden, al zijn er klets-kousen onder de demonen. Vaak liegen ze, een verhoor kost tijd en men loopt gevaar, de uitlatingen van de vijand interessant te gaan vinden.¹¹⁸ Zeker bij gevallen van bezetenheid kan de strijd soms lang duren en is het nodig dat een team van bevrijders

---

¹¹⁴ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 87

¹¹⁵ Mogelijk heeft van Dam deze omschrijving van Blumhardt overgenomen. Ook Aad van de Sande pleit er in zijn Pastorale Cursus voor demonen daarheen te sturen waar Jezus ze hebben wil.

¹¹⁶ De afgrond wordt enkele keren in het Nieuwe Testament vermeld als een soort gevangenis waar boze geesten grote angst voor hebben. Zie: Lc 8:31; Op 20:3.

¹¹⁷ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 90

¹¹⁸ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 90

aan de slag gaat. Hoewel hardnekkig geduld soms nodig kan zijn, schrijft van Dam dat Jezus uiteindelijk de Overwinnaar is.

Andere wapens naast het machtswoord

In bezetenheidsgevallen kan het nodig zijn meer wapens te gebruiken dan alleen het uitspreken van het machtswoord 'in de Naam van Jezus'. Van Dam somt er een aantal op, waarbij het gebruik wordt bepaald door de leiding van de Heilige Geest. Andere wapens in de strijd:¹¹⁹

- Het Woord van God: de Heilige Schrift kan in de strijd gebruikt worden door er stukken uit voor te lezen of teksten te citeren. Jezus zelf kende ook de kracht van dit zwaard van de Geest tijdens de verzoeking in de woestijn. Om dit zwaard goed te kunnen hanteren is kennis van de hele Bijbel nodig, omdat ook de duivel de Schrift kent. Tegenover zijn 'er staat geschreven' moet de zielzorger, in navolging van Jezus, kunnen zeggen 'maar er staat ook geschreven'.

- Het lied: naast het lezen noemt van Dam het zingen. Als er met een team gewerkt wordt, kan men liederen zingen, die de Naam en het bloed van Jezus prijzen. Augustinus geeft al een voorbeeld dat liederen de vijand prikkelen en zijn tegenstand verzwakken.¹²⁰

- Het gebed: bidden zal de strijd doortrekken. Ook in het gedeelte over de geestelijke wapenrusting staat dat vermeld als iets permanents, dat de hele strijd op de achtergrond aanwezig is: *'En bidt daarbij met aanhoudend bidden en smeken bij elke gelegenheid in de Geest, daartoe wakende met alle volharding en smeking voor alle heiligen;'* (Ef 6:18)

- Het spreken in tongen: van Dam oppert dat het spreken in tongen in Marcus 16:17 niet voor niets meteen achter het 'boze geesten uitdrijven' wordt genoemd. Uit eigen ervaring weet hij dat dit bidden op een 'hoger niveau' een machtig wapen is in de strijd, waardoor de weerstand van de vijand afneemt.

- Het kruis: een vierde wapen in de strijd is het confronteren van de vijand met de plaats van zijn nederlaag: het kruis.¹²¹ Het kruis herinnert de vijand aan zijn nederlaag en aan het feit dat hij een verslagen vijand is: *'Hij heeft de overheden en machten ontwapend en openlijk tentoongesteld en zo over hen gezegevierd.'* (Kol 2:15)

- Het Avondmaal: kan gevierd door het team als voorbereiding op de strijd. Het kan echter ook tegen het eind van de strijd met de bezetene gevierd worden. Van Dam: demonen blijken de waarde van het Avondmaal beter te kennen dan vele protestantse christenen die de kerkdienst verzuimen als er Avondmaal gevierd wordt.¹²²

---

¹¹⁹ Derek Prince noemt als offensieve wapens in de strijd tegen de machten van het kwaad: gebed, lofprijzing, prediking en getuigenis. Vgl. zijn 'Geestelijke strijd', 101v.

¹²⁰ Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 120

¹²¹ Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 92

¹²² Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 121

- De handoplegging tijdens de strijd is niet onomstreden. Paulus waarschuwt voor het overijld de handen opleggen.¹²³ Van Dam is echter vrijmoedig in het gebruik van de handoplegging, omdat volgens hem onze hand de bevrijdende en zegende hand van de Heer vertegenwoordigt.

- Het aanblazen van het lichaam van de bezetene is een wapen dat al in de Oude Kerk bekend was. De kerkvaders Tertullianus, Athanasius en Augustinus vermelden het als wapen in de strijd. Van Dam wijst erop dat adem en geest in het Grieks en Hebreeuws hetzelfde woord is en dat het bij Jezus symbool staat voor het ontvangen van de Heilige Geest.¹²⁴ In de adem van de pastor speurt de boze de kracht van de Geest en hij klaagt dat het hem pijn doet.

- Gezegend water of gezegende olie. Als laatste wapen in de strijd noemt van Dam het gebruik van gezegend water of gezegende olie. Hij voegt er aan toe dat dit voor sommigen erg katholiek kan overkomen, maar wijst op de lange staat van dienst van de rooms-katholieken in de dienst van bevrijding. Van Dam stelt dat er in de Bijbel van de zegen altijd een effectieve kracht uitgaat en dat hij daarom dit gebruik ervan in de strijd om bevrijding verantwoord vindt.¹²⁵

Demonen zijn ongehoorzaam van aard. Hoe sterker de tegenstand, hoe meer wapens we gebruiken concludeert van Dam.¹²⁶ Het kan echter ook gebeuren dat mensen in de bevrijdingsbediening bijzondere bijstand van boven mogen ervaren. Van Dam vertelt over ervaringen van hulp van engelen en in enkele gevallen van Jezus zelf.¹²⁷

6.4 Nazorg in aansluiting op de dienst van bevrijding

Na de verjaging van de indringers in de Naam van Jezus komt het moment dat de tweede fase mag worden voortgezet. Het huis waaruit de boze is verjaagd mag niet leeg blijven staan. Jezus waarschuwt hier zelf indringend voor: *'Zodra de onreine geest van de mens is uitgevaren, gaat hij door dorre plaatsen om rust te zoeken, en als hij die niet vindt, zegt hij: Ik zal terugkeren naar mijn huis, waar ik ben uitgevaren. En als hij komt, vindt hij het geveegd en op orde. Dan trekt hij heen en neemt zeven andere geesten mede, bozer dan hijzelf; en zij komen binnen en het wordt met die mens in het einde erger dan in het begin.'* (Lc 11:24-26). Om deze situatie te voorkomen is overgave aan de Heer, vervulling met zijn Heilige Geest en een stuk nazorg nodig. De bevrijde mag komen tot volledige levensovergave aan Christus. Bovendien moet hij leren om dicht bij zijn Heer en Bevrijder te blijven. Hij mag ervaren dat daar waar Jezus komt, de duivel moet wijken en God weer gaat regeren.¹²⁸ Het is belangrijk dat de bevrijde leert dicht bij zijn Heiland te blijven, omdat als hij dit niet doet er soms terugval kan voorkomen. Mensen worden niet zomaar bevrijd, maar God brengt ze van

---

¹²³ Vgl. 1 Tim 5:22

¹²⁴ Joh 20:22

¹²⁵ Vgl. Hnd 19:11-12. Op een of andere manier kunnen kracht en materie verbonden worden.

¹²⁶ Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 129

¹²⁷ Zie: Van Dam, *Wezens uit onzichtbare werelden*, 94v

¹²⁸ Vgl. Van der Kooi, *Tegenwoordigheid van Geest*, 64

de duisternis tot het licht en van de macht van satan tot de macht van Zichzelf.¹²⁹ De bevrijding dient altijd uit te lopen op deze machtswisseling. Van Dam waarschuwt dat als het nu lege huis niet aan de nieuwe eigenaar Jezus wordt overgegeven de boze geesten het opnieuw zullen bezetten.¹³⁰ Het leven van de bevrijde mag nu volstromen met de Heilige Geest. De vervulling met de Heilige Geest vormt zo ook het pneumatische tegenbeeld van de demonische bezetting. Van Dam wijst erop dat men de bevrijde moet helpen om een gezond gebedsleven te ontwikkelen en een leven dicht bij het Woord van God. Ook een leven in gemeenschap van andere gelovigen en een regelmatig gebruik van het Avondmaal zijn belangrijk. Het geloof van de bevrijde mens mag verder worden opgebouwd.¹³¹ Op deze wijze wordt de strijd die er soms nog kan zijn minder en mag de bevrijde mens blijvend ervaren dat Jezus Overwinnaar is!

---

¹²⁹ Hnd 26:18

¹³⁰ Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 132

¹³¹ Van Dam, *Zielszorg in de kracht van de Geest*, 65

7. TAAK VOOR DE GEMEENTE VAN CHRISTUS

In dit laatste hoofdstuk willen we kort kijken naar welke taak van Dam, in het kader van demonie en bevrijding, weggelegd ziet voor de gemeente van Christus. Hij onderscheidt een drieledige taak.

7.1 Preventief

Van Dam vraagt zich af hoe het komt dat bij zoveel mensen de ogen gesloten lijken voor de werkelijkheid van satan en zijn demonen. Het is zijns inziens allereerst noodzakelijk dat eerst en vooral in de kerken hiervoor de ogen open gaan en de nieuwe bedreiging voor de mens wordt onderkend en afgewezen als een nieuwe list van de boze.¹³² Het is de eerste taak van de gemeente van Christus om preventief werk te doen door te wijzen op de gevaren van de wereld van het occulte.

7.2 Curatief

De tweede taak voor de kerk bestaat daarin dat ze de bijbelse gegevens over demonen, demonische gebondenheid en bezetenheid herontdekt. Vervolgens is het haar taak dat ze de opdracht van Jezus om in zijn Naam boze geesten uit te drijven serieus neemt en gehoorzaamt. Op deze manier kan de gemeente van Christus curatief zoveel mogelijk aangerichte schade door de satan en zijn demonen herstellen. Bevrijding is een taak voor de kerk. Zoals de Heer Jezus eens de twaalfen uitzond en hen gezag en macht gaf over alle boze geesten, zo mag de gemeente van Christus ook nu in navolging van haar Heer, in zijn Naam en in de kracht van de Heilige Geest voor gevangen vrijlating uitroepen en voor gebondenen opening der gevangenis.¹³³ De Bijbel roept er toe op, de Oude Kerk bracht deze opdracht reeds in de praktijk en wij? Zou het niet tijd worden Jezus' opdracht om boze geesten uit te drijven opnieuw ter harte te nemen? De huidige wereld kent veel duisternis en in deze wereld leven vele gevangenen. De mensheid heeft een christenheid nodig die opnieuw de opdracht van haar Heer serieus neemt opdat demonen tot hun verdriet en gevangenen tot hun vreugde ervaren dat Jezus ook nu overwinnaar is, tot eer van God de Vader!¹³⁴

7.3 Alternatief

Naast deze preventieve en curatieve taak heeft de kerk ook als taak een positief alternatief te bieden. Van Dam ziet bij velen in de westerse wereld een geestelijke honger, een hang naar het bovennatuurlijke. De boodschap van Pinksteren is zijns inziens de enige remedie tegen alle menselijke inspanning dit hogere te bereiken. Het evangelie boodschapt dat mensen die Jezus volgen een tempel mogen worden van de Heilige Geest. De gemeente van Christus staat in de wereld en mag een positief alternatief bieden voor de zoektocht van de wereld: geloof in en overgave aan de Heer Jezus en vervulling met de Heilige Geest. Het pinkstergebeuren, dat geen eenmalige, maar een eerstmalig gebeuren is, is voor iedere christen als geschenk beschikbaar. Dat geschenk geeft kracht,

---

¹³² Van Dam, *Tussen Geest en antigeest*, 30

¹³³ Vgl. Js 61:1; Lc 4: 18-19

¹³⁴ Van Dam, *Demonen, Eruit in Jezus' Naam!*, 135

blijdschap en vrede die langs geen enkele andere weg gevonden worden. De gemeente van Christus, met welke kerknaam ook aangeduid, mag zich zo als gemeente van de Heer gedragen, die *'nadat hij met kracht en de Heilige Geest was gezalfd, is rondgegaan, weldoende en genezende allen, die door de duivel overweldigd waren'* (Hnd 10:38).¹³⁵ In het verlengde hiervan voert van Dam ook het pleidooi om de dienst van de handoplegging weer in ere te herstellen. Of om hem te citeren: waar de wereld aan nauwelijks iets meer behoefte heeft dan aan zegenende handen, dan wordt het de hoogste tijd, dat de gemeente van Christus in haar zielzorg de zegenende handen herontdekt!¹³⁶

---

¹³⁵ Van Dam, *Okkultisme en christelijk geloof*, 115. Zie ook: Van der Kooi, *Tegenwoordigheid van Geest*, 64: Het optreden van Jezus wordt beschreven als een veldtocht waarin God terrein herovert op de duivel.

¹³⁶ Van Dam, *Zielzorg in de kracht van de Geest*, 42

8. CONCLUSIES

In deze Bachelorproef stonden de opvattingen van de hervormde predikant en pastor dr. W.C. van Dam over demonische gebondenheid en de bevrijding daarvan binnen het kader van zijn 'charismatisch zielzorg' centraal. Na de beschrijving van het kader van zijn werk en zijn visie op demonie en bevrijding kunnen we de volgende conclusies trekken.

Van Dam is een pleitbezorger van een zielzorg in de kracht van de Heilige Geest ofwel een charismatische zielzorg. Hij definieert zijn zielzorg als volgt: anderen helpen Jezus te volgen. De charismatische zielzorg kenmerkt zich doordat deze zich richt op Christus, door het geloof in de Heilige Geest en zijn gaven en doordat het aandacht heeft voor de hele mens in al zijn verbanden. Naast deze drie kenmerken wijst van Dam op het belang van de volmacht, het pastorale gesprek met zijn horizontale en verticale dimensie en als laatste komt hij op voor het gebruik van de handoplegging in de zielzorg.

Van Dam onderscheidt drie vormen van demonische gebondenheid of occulte belasting: demonische plagerijen, demonische gebondenheid en demonische bezetenheid. In zijn latere boeken concentreert hij zich vooral op de laatste twee groepen en merkt op dat hij in slechts weinige gevallen gaat om demonische bezetenheid. Als kenmerken van demonische gebondenheid en bezetenheid noemt hij diverse religieuze, lichamelijke, psychische en parapsychische kenmerken op. Als belangrijkste oorzaken van demonische gebondenheid noemt hij het gebied van het occulte, zware emotionele en psychische verwonding, shocks, vervloekingen en occult belaste voorwerpen. De diagnose demonische gebondenheid moet uiterst zorgvuldig gesteld worden. De gave van onderscheiding van geesten is hierbij onmisbaar. Verder stelt van Dam dat ook christenen demonisch gebonden kunnen zijn.

Van Dam onderscheidt globaal vier fasen in de dienst van bevrijding te weten: het gesprek, de schuldbelijdenis, het uitdrijven van de demonen en de overgave aan de Heer. Van Dam wijst op het belang van een goede voorbereiding op de dienst van bevrijding. Een zielzorger die in deze dienst staat moet een hechte verbondenheid met de Heer kennen. Hij moet weet hebben van de kracht van het bloed van Jezus en hij moet de volheid van de Geest kennen. Van Dam benadrukt dat een zielzorger in de dienst van bevrijding niet kan zonder deze kracht van omhoog. Van Dam is een voorstander van het werken in een bevrijdingsteam. De eigenlijke dienst van bevrijding bestaat uit het uitspreken van een bevel in de Naam van Jezus. Als de strijd langer duurt, kan ook het verhoor van de demon een rol spelen. Van Dam is hier echter in de loop der tijd sceptischer over geworden. Bovendien kan de zielzorger bij aanhoudende strijd meerdere wapens gebruiken. Van Dam wijst tenslotte op het belang van nazorg na de dienst van bevrijding. Als de indringers zijn verjaagd in het leven van een mens zijn overgave aan de Heer en vervulling met zijn Geest onmisbaar.

Tot slot ziet van Dam voor de gemeente van Christus drieërlei taak weggelegd: een preventieve, een curatieve en het geven van een positief alternatief. De gemeente van Christus dient te herontdekken wat het woord van Christus inhoudt; 'in mijn Naam zullen zij boze geesten uitdrijven'.

9. SLOTBESCHOUWING

Helemaal aan het einde van deze scriptie wil ik, in een 'onwetenschappelijk naschrift', nog een enkel woord aan dit alles toevoegen. Het bezig zijn met de visie van dr. W.C. van Dam op demonie en bevrijding, het breder inlezen op deze thematiek en een persoonlijke bezinning op de bijbelse gegevens over dit onderwerp hebben me doen inzien dat de kerk van vandaag niet meer om het thema van demonie en bevrijding heen kan. Ik vind het waardevol om te zien hoe dr. Van Dam in zijn tijd dit thema weer op de kaart heeft weten te zetten. Hij was een pionier en een kenmerk van pioniers is dat ze dingen ontdekken. Van Dam heeft dat ook gedaan. Ik ben geraakt door zijn bewogenheid met mensen en speciaal die mensen die gebukt gaan onder demonische gebondenheid. Wat mij betreft heeft hij overtuigend aangetoond dat christenen, volgelingen van de Meester, in navolging van Hem mensen die door de boze overweldigd zijn een helpende hand moeten bieden. Van Dam reikt veel aan, maar zeker bij het verhoren van de demon heb ik mijn vraagtekens. Overigens is hij zelf hier later ook anders over gaan denken. Duidelijk is te zien dat ook van Dam een ontwikkeling in zijn denken heeft gemaakt. Ik hoop ook zelf in de toekomst dingen nog duidelijker te krijgen. Deze scriptie is een mooi aanzet geweest in mijn denken over demonie en bevrijding.

Me bezighoudend met van Dam ben ik dingen tegengekomen die niet direct bij mijn belevingswereld aansluiten. Zijn visie op de andere wapens in de strijd tegen de boze naast het machtswoord doet hier en daar katholiek aan. Betekent dat echter dat hij hier op alle punten onwaarheden verkondigt? Dat waag ik te betwijfelen. De Rooms-Katholieke Kerk heeft een oude traditie op het punt van bevrijding. Dat betekent overigens niet dat we alles kritiekloos kunnen aanvaarden. In het gebruik van wijwater, het kruisteken en het aanblazen bij de strijd ligt het gevaar van bijgeloof. De kracht ligt niet in de gebruikte middelen, maar in de Naam van Jezus. Een punt van kritiek op van Dam is verder dat een stuk eenzijdigheid op de loer ligt. Eenzijdigheid is volgens mij echter onvermijdelijk in elke theologie. Bovendien denk ik dat een stuk eenzijdigheid en overaccentuering onvermijdelijk is, wil men een vergeten bijbelse waarheid weer op de agenda zetten. Ik geloof dat de Bijbel duidelijk is in de opdracht tot bevrijding (Mt 10:1, Mc 16:17). De Bijbel is echter geen bevrijdingshandboek. En de Bijbel levert al helemaal geen systeem van bevrijding. Ieder mens is uniek en iedere situatie is uniek. Daarom mogen we vertrouwend op Gods Woord en Geest en daaraan de dingen toetsend, naast de toetsing aan de kerkgeschiedenis en de ervaringen van vele zielzorgers in de dienst van bevrijding onze weg gaan.

Tot slot nog enkele punten die mijns inziens verder doordenking behoeven:

- Een angelo- en demonologie. De Bijbel wijst overduidelijk op de strijd die er gaande is in de hemelse gewesten of de tweede hemel. In veel dogmatieken spelen engelen en demonen echter een bijrol, terwijl het toch zeker zin heeft er kennis van te hebben. Een juiste kijk op de strijd in de hemelse gewesten kan ons helpen bij prediking en evangelisatie. Zei Paulus zelf ooit niet in dat kader over satan: *'Want zijn gedachten zijn ons niet onbekend.'* (2 Kor 2:10-11).
- Een verdere doordenking en integratie van de leer en de praktijk van handoplegging in de christelijke gemeente.

- De rol van het verhoor van demonen. Van Dam heeft zeker een belangrijke Bijbelpassage aan zijn kant, maar het is goed om verder te bezinnen op de waarde van de uitlatingen van deze leugengeesten.
- De relatie tussen en de actualiteit van de prediking van het Koninkrijk van God en de tekenen en wonderen die deze prediking bevestigen.¹³⁷
- Het bieden van een goed gereformeerd alternatief als men het niet eens is met de actualiteit van demonie en bevrijding in het algemeen en de visie van van Dam in het bijzonder. Of om van Dam te citeren: Het goed recht van de exorcistische zielszorg hoeft daarom niet bewezen te worden door de voorstanders ervan. De bewijslast ligt op de schouders van de tegenstanders ervan.¹³⁸
- Een verdere verdieping in het voor- en natraject van demonische gebondenheid. Wat brengt mensen ertoe zich te verdiepen in occulte zaken? En hoe kunnen bevrijde mensen als bevrijde mensen blijven leven zonder terug te vallen in occulte praktijken?
- Een verdere bezinning op de vraag of christenen demonisch gebonden kunnen zijn. Daar wordt namelijk verschillend over gedacht.

---

¹³⁷ Zie ook: Ridderbos, *De komst van het Koninkrijk*, 69v

¹³⁸ Van Dam, *Stanger en Buchman*, 148

10. LITERATUUR

Bijbelvertaling

Vertaling van het Nederlands Bijbelgenootschap van 1951.

Primair

- Dam, W.C. van, *Demonen, Er uit in Jezus' naam!*, Kok, Kampen 1973.
Dam, W.C. van, *Stanger en Buchman: twee modellen van strijdbare zielzorg*, Kok, Kampen 1977.
Dam, W.C. van, *Okkultisme en christelijk geloof*, Voorhoeve, Den Haag 1978.
Dam, W.C. van, *Doden sterven niet*, Kok, Kampen 1980.
Dam, W.C. van, *Fakkeldragers in Gods Kerk*, Kok, Kampen 1982.
Dam, W.C. van, *Zielzorg in de kracht van de Geest*, Voorhoeve, Den Haag 1983.
Dam, W.C. van, *God regeert*, Kok, Kampen 1986.
Dam, W.C. van, *Tussen Geest en antigeest*, Voorhoeve, Den Haag 1988.
Dam, W.C. van, *Wezens uit onzichtbare werelden*, Kok, Kampen 1993.

Secundair

- Dürrmeier, G., 'Enige gedachten over de dienst van dr. W.C. van Dam' in *Soteria* (juni 1997) 9-11.
Leibbrandt, J.W., 'Wim van Dam, vriend en leermeester' in *Soteria* (juni 1997) 3-8.
Scharrer, E., 'In memoriam W.C. van Dam' in *Soteria* (juni 1997) 12-14.

Tertiair

- Boom, C. ten, *Verslagen vijanden*, Hoenderloo's Uitgeverij en Drukkerij, Hoenderloo 1966.
Doornenbal, R., 'Mens in drievoud: lichaam, ziel en geest' in *CVKoers* (maart 2008) 40-43.
Heitink G., *Pastoraat als hulpverlening*, Kok, Kampen 1977.
Kooi, C. van der, *Tegenwoordigheid van Geest*, Kok, Kampen 2003.
Lewis, C.S., *Brieven uit de hel*, Kok, Kampen 2002.
Meulen, H.C. van der (red.), *Liefdevol oog en open oor*, Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer 2004.
Paul (red), M.J., *Geestelijke strijd*, Boekencentrum, Zoetermeer 2002.
Paul, M.J., *Occulte machten en bevrijding*, Groen, Heerenveen 2006.
Prince, D., *Geestelijke strijd*, DPM Nederland, Beverwijk 2003.
Ridderbos, H., *De komst van het Koninkrijk*, Kok, Kampen 1985.
Sande, A. van de, *Handboek voor pastoraat. Deel 2*. Johannes Multimedia, Doorn, 2008.
Seamands, D.A., *Genezing van beschadigde emoties*, Gideon, Hoornaar 2004.
Velema, W.H., 'Inleiding in de poimeniek' (Collegedictaat september 1987) niet gepubliceerd.
Verduijn, J., *Bevrijdingspastoraat*, Gideon, Hoornaar 1999.

Internet

- Charismatische Werkgemeenschap Nederland, <http://www.cwn-cwj.nl/> [2 april 2008]
Kamp, W. van de, 'Geboren om vrij te zijn', <http://www.bevrijdingspastoraat.nl/site/> [2 april 2008]

BIJLAGE: SLEUTELTEKSTEN

OUDE TESTAMENT

Exodus 12:12

‘Want Ik zal in deze nacht het land Egypte doortrekken en alle eerstgeborenen, zowel van mens als dier, in het land Egypte slaan en aan alle goden van Egypte zal Ik gerichten oefenen, Ik, de HERE.’

Deuteronomium 18:9-14

‘Wanneer gij gekomen zijt in het land dat de HERE, uw God, u geven zal, dan zult gij niet leren doen naar de gruwelen van die volken. Onder u zal er niemand worden aangetroffen, die zijn zoon of zijn dochter door het vuur doet gaan, die waarzeggerij pleegt, geen wichelaar, uitlegger van voortekenen, of tovenaar, geen bezweerder, niemand, die de geest van een dode of een waarzeggende geest ondervraagt of die de doden raadpleegt. Want ieder die deze dingen doet, is de HERE een gruwel, en ter wille van deze gruwelen drijft de HERE, uw God, hen voor u weg. Gij zult onberispelijk staan tegenover de HERE, uw God; want deze volken, die gij verdrijven zult, luisteren naar wichelaars en waarzeggers, maar u heeft de HERE, uw God, dit niet toegelaten.’

Deuteronomium 29:29

‘De verborgen dingen zijn voor de HERE, onze God, maar de geopenbaarde zijn voor ons en onze kinderen voor altijd, opdat wij al de woorden dezer wet volbrengen.’

Jesaja 61:1

‘De Geest des Heren HEREN is op mij, omdat de HERE mij gezalft heeft; Hij heeft mij gezonden om een blijde boodschap te brengen aan ootmoedigen, om te verbinden gebrokenen van hart, om voor gevangenen vrijlating uit te roepen en voor gebondenen opening der gevangenis;’

Daniël 10:12-13

‘En hij zeide tot mij: Vrees niet, Daniël, want van de eerste dag af, dat gij uw hart erop gezet hadt om inzicht te verkrijgen en om u voor uw God te verootmoedigen, zijn uw woorden gehoord, en ik ben gekomen op uw woorden. Maar de vorst van het koninkrijk der Perzen stond eenentwintig dagen tegenover mij; doch zie, Michaël, een der voornaamste vorsten, kwam mij te hulp, zodat ik daar, bij de koningen der Perzen, de overhand behield;’

NIEUWE TESTAMENT

Matteüs 10:7-8

‘Gaaf en predikt en zegt: Het Koninkrijk der hemelen is nabijgekomen. Geneest zieken, wekt doden op, reinigt melaatsen, drijft boze geesten uit. Om niet hebt gij het ontvangen, geeft het om niet.’

Matteüs 17:21

‘Maar dit geslacht vaart niet uit dan door bidden en vasten’

Marcus 3:14-15

‘En Hij stelde er twaalf aan, opdat Hij hen zou uitzenden om te prediken, en om macht te hebben boze geesten uit te drijven’

Marcus 3:27

‘Maar niemand kan het huis van de sterke binnengaan en zijn huisraad roven, als hij niet eerst die sterke heeft gebonden, en dan zal hij zijn huis plunderen.’

Marcus 6:7

‘En Hij riep de twaalfen tot Zich en begon hen uit te zenden, twee aan twee, en gaf hun macht over de onreine geesten.’

Marcus 6:12-13

‘En zij vertrokken en predikten, dat zij zich zouden bekeren. En zij dreven vele boze geesten uit en zalfden vele zieken met olie en genazen hen.’

Marcus 9:29

‘Dit geslacht kan door niets uitvaren, tenzij door gebed.’

Marcus 16:17-18

‘Als tekenen zullen deze dingen de gelovigen volgen: in mijn naam zullen zij boze geesten uitdrijven, in nieuwe tongen zullen zij spreken, slangen zullen zij opnemen, en zelfs indien zij iets dodelijks zullen drinken, zal het hun geen schade doen; op zieken zullen zij de handen leggen en zij zullen genezen worden’

Lucas 9:1

‘Toen riep Hij de twaalfen samen en gaf hun macht en gezag over alle boze geesten en om ziekten te genezen.

Lucas 11:24-26

‘Zodra de onreine geest van de mens is uitgevaren, gaat hij door dorre plaatsen om rust te zoeken, en als hij die niet vindt, zegt hij: Ik zal terugkeren naar mijn huis, waar ik ben uitgevaren. En als hij komt, vindt hij het geveegd en op orde. Dan trekt hij heen en neemt zeven andere geesten mede, bozer dan hij zelf; en zij komen binnen en wonen daar. En het wordt met die mens in het einde erger dan in het begin.’

Handelingen 5:16

‘En ook de menigte uit de steden rondom Jeruzalem stroomde toe en bracht zieken en door onreine geesten gekwelden mede. En zij werden allen genezen.’

Handelingen 8:7

‘Want velen, die onreine geesten hadden, gingen deze onder luid geroep uit en vele verlamden en kreupelen werden genezen;’

Handelingen 16:18

‘Ik gelast u in de naam van Jezus Christus van haar uit te gaan. En hij ging uit op datzelfde uur.’

Handelingen 26:18

‘om hun ogen te openen ter bekering uit de duisternis tot het licht en van de macht van de satan tot God’

1 Korintiërs 10:19-21

‘Wat wil ik hiermede dan zeggen? Dat een afgodenoffer iets is, of dat een afgod iets is? Integendeel, dat hun offeren een offeren is aan boze geesten en niet aan God en ik wil niet, dat gij in gemeenschap komt met de boze geesten. Gij kunt niet de beker des Heren drinken en de beker der boze geesten, gij kunt niet aan de tafel des Heren deel hebben en aan de tafel der boze geesten.’

2 Korintiërs 2:10b-11

‘...opdat de satan op ons geen voordeel mocht behalen. Want zijn gedachten zijn ons niet onbekend.’

2 Korintiërs 11:14b

‘Immers, de satan zelf doet zich voor als een engel des lichts.’

Efeziërs 4:27

‘en geeft de duivel geen voet.’

Efeziërs 5:11

‘En neemt geen deel aan de onvruchtbare werken der duisternis, maar ontmaskert ze veeleer,’

Efeziërs 6:12

‘Doet de wapenrusting Gods aan, om te kunnen stand houden tegen de verleiding des duivels; want wij hebben niet te worstelen tegen bloed en vlees, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers dezer duisternis, tegen de boze geesten in de hemelse gewesten.’

Kolossenzen 2:15

‘Hij heeft de overheden en machten ontwapend en openlijk tentoongesteld en zo over hen gezegevierd.’

Jakobus 4:7

‘Onderwerpt u dus aan God, maar biedt weerstand aan de duivel, en hij zal van u vliesen.’

1 Petrus 5:8-9

‘Wordt nuchter en waakzaam. Uw tegenpartij, de duivel, gaat rond als een brullende leeuw, zoekende wie hij zal verslinden. Wederstaat hem, vast in het geloof, wetende dat aan uw broederschap in de wereld hetzelfde lijden wordt toegemeten.’

1 Johannes 3:8b

‘Hiertoe is de Zoon van God geopenbaard, opdat Hij de werken des duivels verbreken zou.’

Openbaring 12:11

‘En zij hebben hem overwonnen door het bloed van het Lam en door het woord van hun getuigenis, en zij hebben hun leven niet liefgehad, tot in de dood.’

Openbaring 12:17

‘En de draak werd toornig op de vrouw en ging heen om oorlog te voeren tegen de overigen van haar nageslacht, die de geboden van God bewaren en het getuigenis van Jezus hebben;’

Openbaring 20:7-10

‘En wanneer de duizend jaren voleindigd zijn, zal de satan uit zijn gevangenis worden losgelaten, en hij zal uitgaan om de volkeren aan de vier hoeken der aarde te verleiden, Gog en Magog, om hen tot de oorlog te verzamelen, en hun getal is als het zand der zee. En zij kwamen op over de breedte der aarde en omsingelden de legerplaats der heiligen en de geliefde stad; en vuur daalde neder uit de hemel en verslond hen, en de duivel, die hen verleidde, werd geworpen in de poel van vuur en zwavel, waar ook het beest en de valse profeet zijn, en zij zullen dag en nacht gepijnigd worden in alle eeuwigheden.’

